

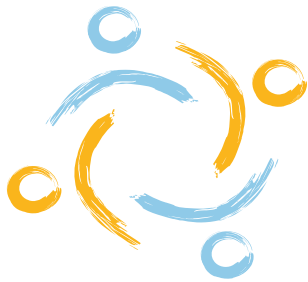

Programmaplan 2023-2026

Toekomstscenario
kind- en gezinsbescherming

Juli 2023

Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming

Gezinsgericht - Rechtsbeschermend en Transparant - Eenvoudig - Lerend

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	2
1.1	Probleemschets kind- en gezinsbescherming	2
1.2	Maatschappelijke opgave en Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming	3
1.3	Leeswijzer	4
2.	Doel en doelstellingen programma	5
2.1	Fasering realisatie Toekomstscenario	5
2.2	Programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming	6
2.2.1	Doel	6
2.2.2	Doelstellingen	6
	Doelstelling 1: Integraal systeem- en mensgericht werken	6
	Doelstelling 2: Stelsel- en structuurveranderingen	7
2.2.3	Subdoelstellingen	7
2.2.4	Strategie en aanpak	7
3.	Actielijnen, projecten en activiteiten	9
3.1	Hoofdstructuur	9
3.2	Actielijnen	11
3.2.1	Actielijn 1: Beproeven, verbreden en versterken op lokaal, regionaal en landelijk niveau	11
3.2.2	Actielijn 2: Ontwikkelen kaders en instrumenten voor integraal systeem- en mensgericht werken	13
3.2.3	Actielijn 3: Inrichten regionale veiligheidsteams	16
3.2.4	Actielijn 4: Ontwikkelen passende juridische kaders	17
3.3	Kennis- en leerinfrastructuur	19
3.4	Ervaringen en resultaten proeftuinen tot nu toe	20
4.	Inrichting van het programma	22
4.1	Programmateam	22
4.2	Partnerbetrokkenheid	23
4.3	Governance en besluitvorming	23
4.3.1	Opdrachtgeverschap	23
4.3.2	Partners in de governance	23
4.3.3	Ervaringsdeskundigheid	24
4.3.4	Professionals	25
4.3.5	Schematische weergave overlegstructuur	25
4.4	Communicatie	25
4.5	Financiën	26
5.	Raakvlakken met andere programma's	27
6.	Bijlage 1	29
	Planning actielijn 1	29
	Planning actielijn 2	30
	Planning actielijn 3	31
	Planning actielijn 4	32
7.	Bijlage 2: Korte begrippenlijst	33
8.	Bijlage 3: Uitgangspunten bij het concretiseren van het toekomstbeeld	34
8.1	Maatschappelijke context	34
8.2	Basisprincipes	34
8.3	Hypothese	34
8.4	Integraal systeem- en mensgericht werken	35
8.5	Kernelementen bescherming kwetsbare kinderen	35

1. Inleiding

1.1 Probleemschets kind- en gezinsbescherming

In sommige gezinnen of huishoudens is er veel aan de hand. Soms zo veel, dat dit tot onveiligheid of ontwikkelingsbedreiging in de thuissituatie leidt of kan leiden. Hulp en ondersteuning is dan nodig om de problemen aan te pakken. Is de thuissituatie heel onveilig voor gezinsleden en/of lukt het niet om met hulp de onveiligheid te verminderen en kinderen onbedreigd te laten opgroeien? Dan kan bescherming vanuit de overheid nodig zijn. De manier waarop we de hulp en bescherming van kinderen en volwassenen in (mogelijk) onveilige thuissituaties, kortweg kind- en gezinsbescherming (0-100), nu hebben geregeld, knelt. Diverse onderzoeken bevestigen dat.¹

In maart 2021 is in een brief aan de Tweede Kamer het probleem als volgt geschetst:²

- Er zijn veel organisaties die werken met een gezin die onvoldoende op elkaar aansluiten en aparte schakels vormen. De jeugdbeschermingsketen is complex georganiseerd. Lokale teams, Veilig Thuis, Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) en gecertificeerde instellingen (GI's) voeren in een estafette-model en deels overlappend hun eigen onderzoekstaken en hulplannen uit. Kinderen en gezinnen krijgen hierdoor diverse professionals over de vloer, tegen wie ze opnieuw hun verhaal moeten doen. Voor de betrokken gezinnen is het dan vaak onduidelijk waar ze aan toe zijn en waar ze naar toewerken.
- Kinderen en gezinnen krijgen te vaak geen tijdige passende hulp. Het estafette-model zorgt er ook voor dat kinderen en gezinnen vaak lang moeten wachten op bescherming

en hulp. Met als consequentie dat problemen zich kunnen opstapelen, escaleren en uiteindelijk kunnen leiden tot een situatie waarin de veiligheid ernstig in het geding komt. Ook is het in het huidige stelsel moeilijk om gezamenlijk effectief aan de veiligheid in gezinnen te werken. Er is vaak onvoldoende samenhang in de aanpak van bescherming en hulp en daarmee lukt het onvoldoende om de schadelijke effecten van onveiligheid te beperken of duurzaam te stoppen.

- Achter een kind met een ontwikkelingsbedreiging of veiligheidsproblematiek gaat vaak een gezin met een stapeling van problemen schuil, zoals psychiatrische problematiek van de ouders, verslaving, schulden, complexe scheidingen en problemen met huisvesting. Deze achterliggende problematiek binnen het gezin krijgt in het huidige stelsel nog te weinig aandacht. Als de problemen van een kind voortkomen uit of samenhangen met problemen van de ouders, dan zijn het de ouders die aan de slag moeten. De inzet van een kindbeschermingsmaatregel (alleen) is dan niet altijd passend en effectief.

Deze probleemschets is niet volledig. In aanvulling daarop speelt tevens de volgende problematiek:

- Kinderen en volwassenen hebben *weinig vertrouwen* in het 'systeem' en in de betrokken organisaties. Door de huidige werkwijze en zeker als er een beschermingsmaatregel dreigt, is het opbouwen van vertrouwen ook erg lastig.³
- De Algemene Rekenkamer constateert dat er sprake is van *georganiseerde onmacht*. Onmacht, omdat "iedereen het beste voor de kinderen wil, maar niemand bij machte lijkt om echt de leiding te nemen om dit te waar te maken. Georganiseerd, omdat dit een onlosmakelijk gevolg

¹ Voorbeelden daarvan zijn: [Kwestie van lange adem Kan huiselijk geweld en kindermishandeling echt stoppen?](#), Verwey-Jonker Instituut, november 2020. [Onderzoeksrapport Onmacht](#), Amsterdam, oktober 2021. [Kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd](#), IGJ en Inspectie JenV, juli 2021. [Contourennota Achtergrond en visie Blijvend Veilig](#) (proeftuin Amsterdam), mei 2020.

² [Kamerbrief, 30 maart 2021](#).

³ Onder andere: [Feitenonderzoek voorafgaand aan uithuisplaatsingen van kinderen](#), IGJ, juni 2022.

is van de manier waarop rijksoverheid, gemeenten, gecertificeerde instellingen en jeugdhulpaanbieders hun verantwoordelijkheid voor de jeugdbescherming invullen.”⁴

- Voor professionals maar ook voor managers, bestuurders en beleidsmakers is de huidige werkwijze onbevredigend. Zij ervaren elke dag opnieuw de stress, druk en hindernissen in het stelsel. Aan de ene kant hebben zij te maken met de gevolgen van de geschetste problemen. Maar aan de andere kant begint daar ook de *noodzakelijke (cultuur)verandering* of transformatie.⁵

1.2 Maatschappelijke opgave en Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming

Maatschappelijke opgave

In de kind- en gezinsbescherming staan we voor de volgende maatschappelijke opgave:

Bieden van tijdige passende samenhangende hulp en bescherming aan kinderen en volwassenen die te maken hebben met een (acute of structurele) bedreiging van een gezonde en veilige thuissituatie, om deze bedreiging in een zo vroeg mogelijk stadium weg te nemen dan wel om te voorkomen dat de situatie blijft voortduren of verergert. Hierbij wordt samen met de betrokken kinderen en/of volwassenen een analyse gemaakt van wat er aan de hand is en wie wat nodig heeft. De benodigde hulp en ondersteuning wordt zoveel mogelijk op elkaar afgestemd.

In de hiervoor genoemde kamerbrief van 30 maart 2021 is over de maatschappelijk opgave het volgende nog aangegeven: De geschetste knelpunten hangen dermate samen met de inrichting van het huidige stelsel dat dit niet opgelost kan worden zonder stevig in te zetten op nieuwe vormen van samenwerking tussen de partners in de jeugdbescherming. Het is voor het kind, de ouders en de professionals belangrijk om de jeugdbescherming slimmer en effectiever te organiseren, als onderdeel van een brede, gezinsgerichte aanpak.⁶ De verandering die nodig is, staat niet los van een bredere transformatie binnen het sociaal domein. De maatschappelijke context wordt kort toegelicht in bijlage 3.

Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming⁷

Gezien de maatschappelijke opgave is, in opdracht van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de ministeries van Justitie en Veiligheid (JenV) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming (hierna Toekomstscenario) opgesteld. Dit Toekomstscenario is op 30 maart 2021 aangeboden aan de Tweede Kamer als bijlage bij de genoemde kamerbrief en ontwikkeld met betrokkenheid van het Landelijk Netwerk Veilig Thuis (LNVT), GI's, RvdK, Associatie Wijkteams, organisaties Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ), inspecties, Rechtspraak, Nederlands Jeugdinstituut (NJI), wetenschappers, pilotlocaties, juristen en professionals en ervaringsdeskundigen in de kind- en gezinsbescherming.

In het Toekomstscenario is op hoofdlijnen geschetst hoe de kind- en gezinsbescherming er over zo'n vijf tot tien jaar uit zou kunnen zien. Het Toekomstscenario gaat uit van de volgende organisatie en werkwijze:

- Om kinderen en volwassenen (0 – 100), gezinnen en huishoudens heen staat het lokaal (wijk)team dat hulp verleent.
- Er is voor een gezin of huishouden één vast gezicht binnen het lokaal (wijk)team dat indien nodig samen optrekt met een professional uit een op te richten regionale veiligheidsorganisatie met als werknamen regionaal veiligheidsteam.
- Het regionaal veiligheidsteam heeft (ten opzichte van het lokaal team aanvullende) expertise en bevoegdheden op gebied van veiligheidsvraagstukken in gezinnen en huishoudens. In deze organisatie zijn functies van de GI's, Veilig Thuis en de RvdK samengebracht, waarbij nog wordt gekeken of de nu beoogde functies passend zijn of juist anders moeten worden ingevuld dan wel aanvulling behoeven.
- Professionals van lokale teams, regionale veiligheidsteams en specialistische aanbieders werken gezins-/ systeemgericht en in gezamenlijkheid (integraal) aan het effectief en duurzaam borgen van veiligheid. Professionals worden gefaciliteerd om samen te werken en een lerende omgeving te vormen.
- Dicht bij deze professionals en gezinnen staat een netwerk van specialisten met kennis van kinderen, volwassenen en specifieke uitingsvormen van geweld.

4 [Feitenonderzoek voorafgaand aan uithuisplaatsingen van kinderen](#), Algemene Rekenkamer, april 2023.

5 [Andere kijk op groeiend jeugdzorggebruik](#), NJI, April 2023.

6 Deze gezinsgerichte aanpak noemen we kind- en gezinsbescherming (0-100). Dit omvat naast bescherming ook hulpverlening. Waar over gezinnen wordt gesproken bedoelen we over het algemeen ook huishoudens zonder kinderen. Zie ook het begrippenkader in de bijlage.

7 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/03/30/tk-bijlage-toekomstscenario-kind-en-gezinsbescherming>.

Rol van Toekomstscenario in het lange termijn beleid voor kind- en gezinsbescherming

Het Toekomstscenario betekent een grote innovatie en verandering waarbij wordt overgestapt van een kind- naar een gezins-/systeemgerichte benadering. Hiermee zijn door de gezamenlijke opdrachtgevers belangrijke beleidskeuzes gemaakt. Het Toekomstscenario schetst een toekomstbeeld maar is nog geen uitgewerkt plan. Daarom heeft op 5 september 2022 een bestuurlijk overleg tussen de ministeries van JenV en VWS en de VNG plaatsgevonden en zijn besluiten genomen die meer richting geven aan het toewerken naar het Toekomstscenario. Deze besluiten zijn afgestemd met meerdere betrokken partners.⁸ De Tweede Kamer is op 14 september 2022 over deze besluiten 2022 geïnformeerd. In de bijlage is een aantal uitgangspunten bij het concretiseren van het toekomstbeeld weergegeven.

Om de komende jaren concreet invulling te geven aan het Toekomstscenario hebben de VNG en de ministeries van JenV en VWS opdracht gegeven tot een interbestuurlijk meerjarig programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming 2023-2026. Van dit programma ligt het programmaplan voor u. Het programma is het belangrijkste voertuig om uiterlijk in 2030 het eindbeeld van het Toekomstscenario bereikt te hebben. Inzet van het beleid is om op dat moment de nieuwe werkwijzen landelijk dekkend volledig te hebben doorgevoerd waarbij de eventueel benodigde aanpassingen in regelgeving zullen zijn afgerond en aanpassingen in stelsels en structuren zullen zijn uitgevoerd.

Op dat moment zullen ook de beoogde maatschappelijke effecten zichtbaar en meetbaar zijn: dat minder mensen te maken hebben met onveiligheid in de thuissituatie. Dit bereiken we doordat daar waar onveiligheid is of dreigt, mensen eerder en meer effectief worden geholpen en ondersteund in het herstellen van de veiligheid. Aan de hand van indicatoren volgen we of we op de goede weg zijn richting het maatschappelijk effect. Hierbij gaat het onder meer om:⁹

- een substantiële verbetering van de tijdigheid;
- een aanmerkelijke vermindering van trajecten in het gedwongen kader (in het bijzonder uithuisplaatsingen);
- een flinke reductie van het aantal gezinnen en huishoudens dat in de loop der jaren terugvalt in onveiligheid;
- een significant versterkt vertrouwen van kinderen en volwassenen in kind- en gezinsbescherming.

Om hier te kunnen komen zijn de volgende tussenstappen, die zullen worden voorbereid en ondersteund vanuit het programma, cruciaal:

- In het voorjaar 2024 nemen we een besluit over de voorkeursvariant van de regionale veiligheidsteams.
- Eind 2024 hebben we een uitgewerkte en onderbouwde voorkeursvariant voor de benodigde aanpassing van het stelsel alsmede een beeld van welke wetgeving we verder in gang moeten zetten om de andere manier van werken mogelijk te maken. Dat betekent dat met die informatie het politieke debat hierover kan worden gevoerd. Hierbij zal een goed inzicht nodig zijn van de benodigde transitie en transformatie(kosten).
- Tweede helft van 2025 volgt een politiek besluit. Als de middelen beschikbaar zijn kan een wetgevingstraject starten.
- Tweede helft 2027 is dat afgerond. Dan kan de volledige transitie en transformatie starten.
- Tegelijkertijd zullen vanaf 2024 ook landsdekkend die onderdelen van de andere manier van werken die zonder wetswijziging mogelijk zijn, uitgerold worden. Hiervoor komt het programma in de loop van 2023 met een specificatie van dit programmaplan, waarin ook het perspectief van de huidige proeftuinen helder wordt.
- Tot september 2026 zal deze implementatie vanuit het programma worden ondersteund.

1.3 Leeswijzer

In dit programmaplan Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming is uitgewerkt wat er nodig is en hoe dit georganiseerd moet worden. In hoofdstuk 2 zijn de doelstellingen en fasering van het programma opgenomen. Daarna volgen een beschrijving van de actielijnen, projecten en activiteiten (hoofdstuk 3) en van de inrichting van het programma (hoofdstuk 4). Tenslotte zijn in hoofdstuk 5 de raakvlakken met andere programma's weergegeven. De bijlagen bevatten de mijlpalenplanningen voor de verschillende actielijnen, een korte begrippenlijst en uitgangspunten bij de uitwerking van het toekomstbeeld.

8 Dit zijn de associatie Wijkteams, het landelijk netwerk Veilig Thuis, Jeugdzorg Nederland, de Raad voor de Kinderbescherming, Openbaar Ministerie, Politie, de Rechtspraak en de Nederlandse GGZ.

9 Het gezamenlijk door opdrachtgever en partners uitwerken van de indicatoren en het doen van voorstellen voor kwantificering is onderdeel van actielijn 2.

2. Doel en doelstellingen programma

2.1 Fasering realisatie Toekomstscenario

Het concretiseren en realiseren van het in het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming geschetste toekomstbeeld en de daarmee gepaard gaande maatschappelijke effecten gebeurt stapsgewijs. Het programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming, dat loopt tot september 2026, geeft invulling aan fase 1. Hieronder wordt kort de context en invulling van deze fase toegelicht.

Fase 0: Voorbereiding en start (afgerond; 2021 - 2023)

In deze fase is het Toekomstscenario ontwikkeld en vastgesteld, zijn reacties op dit toekomstbeeld opgehaald, proeftuinen eerste en tweede tranche opgezet en gestart en is een interbestuurlijk meerjarig programma ingericht.

Fase 1: Ontwikkelen, beproeven en verbreden (huidige fase en programma; 2022 - 2026)

Het programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming, dat loopt tot september 2026, concretiseert het toekomstbeeld en regisseert en stimuleert de realisatie ervan. Dit gebeurt in samenhang met andere programma's (zie hoofdstuk 5), met speciale aandacht voor het vervlechten van de resultaten van het programma Geweld Hoort Nergens Thuis. Het programma wordt in elk geval benut voor de ontwikkeling en borging van de aandacht voor huiselijk geweld en kindermishandeling, mede binnen de lokale teams. Doorlopend komen bouwstenen voor een andere manier van werken en een ander beleid tot stand die vervolgens in praktijk worden gebracht. Het programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming wordt daarmee ook benut voor het ontwikkelen van beleid, onder andere op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling. De transitie

van het werken aan veiligheid voor de lokale teams wordt door het programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming opgepakt, in nauwe samenwerking met de Hervormingsagenda Jeugd.

De concretisering ziet ook op de inrichting van regionale veiligheidsteams, die samen met andere gewenste vernieuwingen tot stelsel- en structuurwijzigingen kan leiden. Eind 2024 hebben we een uitgewerkte en onderbouwde voorkeursvariant voor de regionale veiligheidsteams en de benodigde wijzigingen van het stelsel alsmede een beeld van welke wetgeving we verder in gang moeten zetten om de andere manier van werken mogelijk te maken. Tweede helft van 2025 volgt een politiek besluit. Als de middelen beschikbaar zijn kan een wetgevingstraject starten.

In fase 1 wordt een iteratief proces doorlopen, waarbij vraagstukken uit de praktijk worden uitgewerkt en uitgediept in vier actielijnen. Voor de realisatie van het Toekomstscenario is een integrale aanpak essentieel. Integratie van actielijnen en praktijk wordt ondersteund door een kennis- en leerinfrastructuur waarin de vraagstukken in samenhang met elkaar, en met bestaande kennis, verder worden opgepakt. Dit gebeurt in een halfjaarlijkse cyclus, synchroon met de voortgangsrapportage aan de Tweede Kamer. In paragraaf 2.2.2 wordt dit proces nader toegelicht.

Fase 2: Landelijk implementeren en verankeren (te zijner tijd uit te werken; 2026 en verder)

Tweede helft 2027 is het wetgevingstraject voor de stelsel- en structuurwijzigingen afgerond. Dan kan de volledige transitie en transformatie starten. Daarnaast zal het ontwikkelen en in de praktijk brengen van bouwstenen ook in deze fase worden voorgezet.

De lerende en evaluatieve opzet van het proces maakt dat de (proces)stappen verder in de tijd nog niet ingevuld zijn. Immers: de komende jaren wordt het toekomstbeeld geconcretiseerd en moeten inhoudelijke vraagstukken nader onderzocht worden. De programmaplaning moet worden gezien als een ‘voortschrijdende voorspelling’ die regelmatig wordt herijkt op basis van de ontwikkelingen in en om het programma.

2.2 Programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming

2.2.1 Doel

Het programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming (fase 1) heeft als doel:

Uitgaande van de maatschappelijke opgave heeft het programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming als doel het in het Toekomstscenario geschetste toekomstbeeld verder te concretiseren en de realisatie hiervan te regisseren en stimuleren en definitieve besluitvorming voor te bereiden. In 2026 zijn daardoor een brede, gezins-/systeemgerichte werkwijze en een slim en effectief stelsel van kind- en gezinsbescherming geconcretiseerd en waar mogelijk gerealiseerd.

Na 2026 zal de landelijke implementatie en verankering worden voortgezet en ingezet (fase 2), met als voorlopig doel:

In 2030 werken we met een aangepast stelsel van kind- en gezinsbescherming en is de werkwijze verder ontwikkeld. Dit moet onder andere leiden tot het verminderen van het aantal mensen dat te maken heeft met ernstige bedreiging van een gezonde en veilige thuissituatie, het verhogen van het vertrouwen van kinderen, volwassenen en professionals in kind- en gezinsbescherming, het substantieel verlagen van het aantal beschermingsmaatregelen en het verbeteren van de tijdigheid van hulp en bescherming.

2.2.2 Doelstellingen

Het programmadoel valt uiteen in twee doelstellingen die betrekking hebben op:

1. Integraal systeem- en mensgericht werken;
2. Stelsel- en structuurveranderingen.

De twee doelstellingen moeten uiterlijk in 2030 – zo mogelijk al eerder¹⁰ – zijn gerealiseerd en worden hierna toegelicht.

Doelstelling 1: Integraal systeem- en mensgericht werken

De eerste doelstelling luidt: Integraal systeem- en mensgericht werken op alle niveaus en de daarvoor benodigde cultuur is verder onderzocht, ontwikkeld en in de praktijk gebracht.

Deze manier van werken bestaat uit:

- een cultuur van transparantie en duurzame betrokkenheid,
 - gezamenlijke analyse en planvorming,
 - (tijdige) samenhangende passende hulp en bescherming,
 - de juiste informatie op het juiste moment,
- en is gericht op een structureel gezonde en veilige thuissituatie voor kinderen en volwassenen met daarbij zoveel als mogelijk regie van kinderen en volwassenen en met compassie en respect voor en gelijkwaardigheid van alle betrokkenen.

Integraal werken houdt in dat de hulp, ondersteuning en bescherming die wordt geboden door alle betrokken organisaties en professionals één samenhangend geheel vormen. Systeemgericht werken houdt in dat dit samenhangend geheel betrekking heeft op alle individuen en hun onderlinge relaties in een bepaalde thuissituatie en het netwerk. En mensgericht kijken en werken is een essentiële basishouding om kinderen en volwassenen in complexe situaties te ondersteunen. Bij het ontwikkelen van deze werkwijze wordt nadrukkelijk de praktijk betrokken, onder andere via proeftuinen, regio's en lokale teams. Het programma probeert ook barrières voor deze andere manier van werken weg te nemen, waar nodig en mogelijk samen met andere programma's en initiatieven.

Rechtsbescherming is hierbij een belangrijk aspect. Zolang er (nog) geen gedwongen maatregelen aan de orde zijn, hebben betrokkenen hierin zelf de regie. Er is sprake van een rechtsbeschermende grondhouding bij alle professionals van lokale teams, specialistische aanbieders en regionale

10 Zie ook de resultaten van de proeftuinen tot nu toe in 3.4 waaruit blijkt dat er al veranderingen plaatsvinden.

veiligheidsteams en een werkwijze waarin de rechtsbescherming concreet is geborgd. Dit betekent ook dat er uniforme uitgangspunten, richtlijnen en procedures zijn, in het bijzonder voor wat betreft de beslissing om over te gaan naar het gedwongen kader. Daarbij moet de rechtszekerheid en rechtsgelijkheid gegarandeerd zijn. Het beproeven van andere werkwijzen gebeurt in eerste instantie binnen de huidige wet- en regelgeving. Het ontwikkelen en implementeren van een andere werkwijze leidt waar nodig tot aanpassingen van wet- en regelgeving (zie ook de volgende paragraaf).

Deze doelstelling wordt gerealiseerd via actielijnen 1, 2 en 4 met een afhankelijkheid van actielijn 3.

Doelstelling 2: Stelsel- en structuurveranderingen

De in de inleiding geschetste knelpunten hangen dermate samen met de inrichting van het huidige stelsel dat dit niet opgelost kan worden zonder stevig in te zetten op nieuwe vormen van samenwerking tussen de partners in de kind- en gezinsbescherming. De hiervoor benodigde stelsel- en structuurwijzigingen worden door de opdrachtgevers ontworpen in nauwe samenwerking met de praktijk. Het programmateam ondersteunt dit proces. De tweede doelstelling heeft hierop betrekking:

Benodigde stelsel- en structuurverbeteringen zijn in samenwerking met de uitvoeringspartijen ontworpen en voorbereid. Een eerder gemaakte keuze hierin is het formeren van een regionale veiligheidsorganisatie met als werknaam regionaal veiligheidsteam. De regionale veiligheidsteams hebben (ten opzichte van de lokale teams aanvullende) expertise op gebied van veiligheidsvraagstukken in gezinnen en huishoudens. In deze organisatie zijn functies van de GI's, Veilig Thuis en RvdK samengebracht, waarbij nog wordt gekeken of de nu beoogde functies passend zijn of juist anders moeten worden ingevuld dan wel aanvulling behoeven.

Deze doelstelling wordt gerealiseerd via actielijn 3, ondersteund door de andere actielijnen. Het wetgevingstraject voor de regionale veiligheidsteams wordt te zijner tijd eventueel binnen actielijn 3 uitgevoerd.

2.2.3 Subdoelstellingen

De twee hoofddoelstellingen worden gerealiseerd door de inzet vanuit de vier actielijnen als geheel. Hierbij worden de volgende vier subdoelstellingen onderscheiden:

1. Integraal systeem- en mensgericht werken wordt breed in praktijk gebracht en ervaringen daarmee worden gebruikt voor het verbeteren van deze manier van werken (actielijn 1);
2. Organisaties en professionals beschikken over kaders en instrumenten voor integraal systeem- en mensgericht werken (actielijn 2);
3. Er worden regionale veiligheidsteams en expertiseplatforms ontworpen en ingericht (actielijn 3);
4. De juridische kaders voor integraal systeem- en mensgericht werken en structuur- en stelselverbeteringen zijn voldoende uitgewerkt (actielijn 4).

De actielijnen worden verder toegelicht in hoofdstuk 3.

2.2.4 Strategie en aanpak

Het concretiseren en realiseren van het toekomstbeeld en het tijdig realiseren van de gewenste maatschappelijke effecten moet op een verantwoorde manier gebeuren, met een doelgerichte aanpak én met een breed draagvlak. Veranderingen in cultuur, werkwijzen en structuren moeten hand in hand gaan en zijn geen doel op zich maar ondersteunend aan de maatschappelijke opgave.¹¹ Sharon Stellaard adviseert vertragen en verdragen, zodat we bewust werken aan lange termijn oplossingen. De nadruk op zorgvuldigheid komt ook voort uit het besef dat het proces naar het Toekomstscenario veel zal betekenen voor de betrokken professionals en organisaties. Deze opgave vraagt van iedereen een commitment. Het vergt actieve sturing op landelijk, regionaal en lokaal niveau. De huidige verkokering doorbreken, kan niet alleen in de uitvoering; daar moet vanuit management en bestuurlijk niveau steun voor zijn en sturing aan worden gegeven, vanuit de gezamenlijke visie dat alleen een integrale aanpak het verschil kan maken.

11

Zie ook het promotieonderzoek van Sharon Stellaard: [Boemerangbeleid. Over aanhoudende tragiek in passend onderwijs- en jeugdzorgbeleid.](#)

De strategie kan als volgt worden samengevat:

In en met proeftuinen en regio's worden bouwstenen van de andere manier van werken beproefd, ontwikkeld en – indien goed werkend - zo snel mogelijk breed in de praktijk gebracht. Dit gebeurt in eerste instantie binnen de huidige inrichting van het stelsel. Daarnaast worden stelsel- en structuurwijzigingen uitgewerkt. Dit alles wordt ondersteund door een kennis- en leerinfrastructuur. Hieronder wordt de aanpak verder toegelicht.

Beproeven, ontwikkelen, verbreden, versterken

Eind 2021 zijn zes proeftuinen onder regie van het programma van start gegaan. Eind 2022 zijn hier in een tweede tranche vijf proeftuinen aan toegevoegd. Zo staan er nu elf proeftuinen die vanuit de praktijk een nieuwe werkwijze ontwikkelen en beproeven. Alle proeftuinen hebben dezelfde opdracht en leidraad meegekregen. Daarnaast zijn per proeftuin specifieke uitwerkingsvraagstukken afgesproken. Ook in veel andere regio's is een beweging richting een andere manier van werken in gang gezet. De opbrengsten daarvan worden gemonitord en vertaald naar bouwstenen voor verbeteringen in integraal systeem- en mensgericht werken en voor de stelselinrichting. Deze bouwstenen kunnen betrekking hebben op alle niveaus en rollen (professionals, managers, beleidsmakers en bestuurders). Als van een bouwsteen de toegevoegde waarde met en in de praktijk is aangetoond, kan deze aan andere regio's beschikbaar worden gesteld en worden regio's ondersteund om deze breed toe te gaan passen. Hiermee moet continu de praktijk (op alle niveaus) worden verbeterd en versterkt. Het programma heeft hierin een regisserende en stimulerende rol.

Stelsel- en structuurwijzigingen

Daarnaast worden de beoogde stelsel- en structuurwijzigingen, voor een belangrijk deel gerelateerd aan de op te richten regionale veiligheidsteams, uitgewerkt. Deze uitwerking betreft onder andere scenario's en consequenties, passende wet- en regelgeving en transitieplannen. Hierbij worden zoveel mogelijk de ervaringen uit de praktijk meegenomen en moet uiteraard de maatschappelijke opgave niet uit het oog verloren worden. Over de stelsel- en structuurwijzigingen inclusief wet- en regelgeving moeten ambtelijke en politieke besluiten worden genomen. Als een besluit is genomen, wordt bepaald wat de vervolgstappen zijn in de verdere uitwerking, beproeving en/of implementatie hiervan.

Kennis- en leerinfrastructuur (en datagericht werken)

Er gebeurt momenteel al veel binnen en buiten het programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming, op onder andere juridisch niveau, op beleidsniveau, in de proeftuinen en in tal van (praktijkgerichte) onderzoeken. In een kennis- en leerinfrastructuur wordt een centrale plek gecreëerd waar verschillende relevante betrokkenen (uitvoerders, proeftuinen, bestuurders, ambtelijk bestuurders, cliënten en wetenschappers):

1. met elkaar een beter inzicht creëren in de voortgang in de maatschappelijke opgave, en
2. gezamenlijk vervolgcacties definiëren.

Concreet krijgt deze centrale plek vorm tijdens zogenaamde integratiebijeenkomsten, waarin vertegenwoordigers van alle betrokkenen samen met het programmateam, twee keer per jaar bij elkaar komen. Deze integratiebijeenkomsten hebben tot doel om – op basis van actuele (monitorings)data - gezamenlijk de voortgang richting het Toekomstscenario en de maatschappelijke effecten te bespreken en hiermee de kansen te exploreren voor versnelling van de verandering. Deze integratiebijeenkomsten worden afgestemd op de halfjaarlijkse cyclus voor de voortgangsrapportage aan de Tweede Kamer.

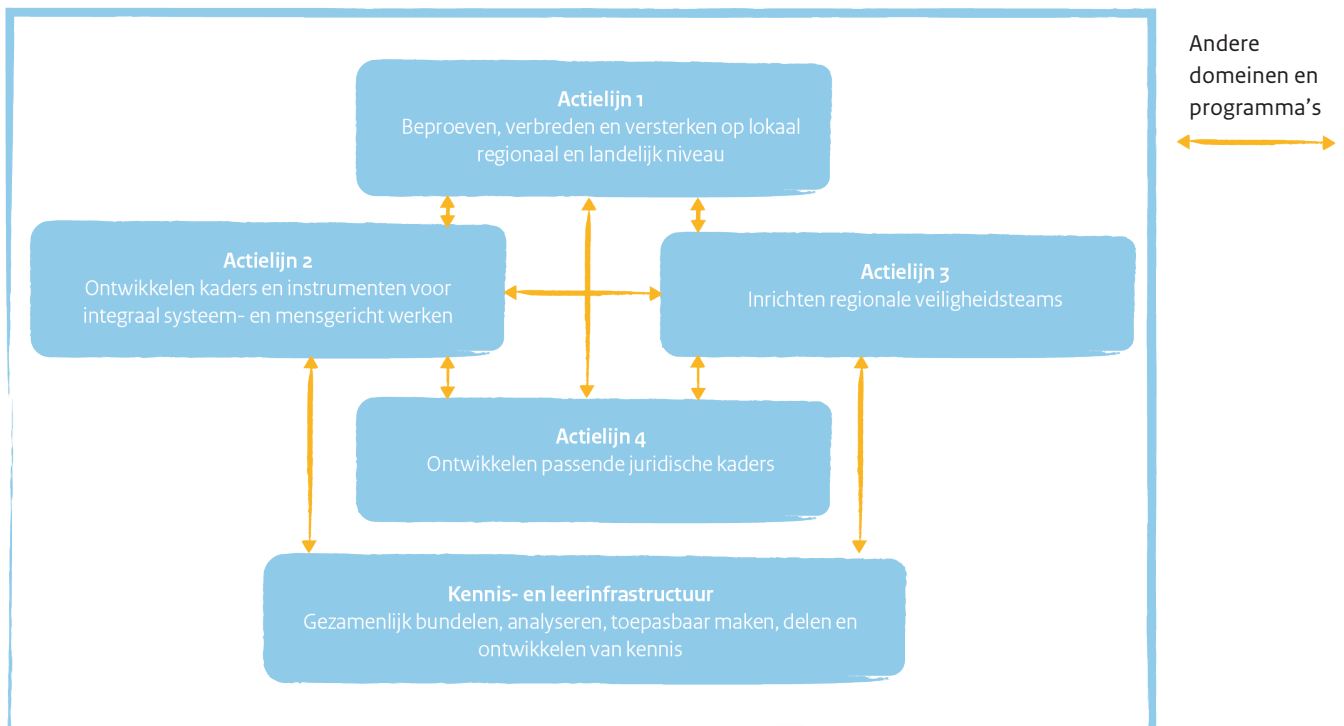
Kennis en inzichten die nodig zijn om bij te sturen of beslissingen te nemen rondom de geïdentificeerde vraagstukken binnen en tussen de actielijnen zijn niet altijd voorhanden en er mist vaak samenhang. Om deze samenhang te creëren wordt kennis uit wetenschap en praktijk samengebracht (kennissynthese), verrijkt en voorbereid voor besluitvorming, waarbij monitoringsdata daarbij een integrerend element zijn. Dit moet onder andere leiden tot een dynamische onderzoeksagenda met vraagstukken waar nog onvoldoende kennis voor is.

Uiteindelijk doel is het bij elkaar brengen en in samenhang ontwikkelen van kennis uit wetenschap en praktijk om onderbouwde besluiten te kunnen nemen over de verdere ontwikkeling van het Toekomstscenario.

3. Actielijnen, projecten en activiteiten

3.1 Hoofdstructuur

Het programma is opgedeeld in actielijnen die uit meerdere projecten bestaan, hieronder weergegeven in een schema:

Figuur 3.1

Deze actielijnen en projecten moeten samen de doelstellingen en gewenste maatschappelijke effecten realiseren, hieronder weergegeven in een schema:

Figuur 3.2

3.2 Actielijnen

3.2.1 Actielijn 1: Beproeven, verbreden en versterken op lokaal, regionaal en landelijk niveau

3.2.1.1 Subdoelstelling

De subdoelstelling van actielijn 1 is:

Integraal systeem- en mensgericht werken wordt breed in praktijk gebracht en ervaringen daarmee worden gebruikt voor het verbeteren van deze manier van werken.

3.2.1.2 Project Ontwikkelopgave lokale teams (samenwerking met Hervormingsagenda Jeugd)

Het lokaal (wijk)team¹² vervult een centrale rol in het Toekomstscenario als een laagdrempelige lokale infrastructuur waar inwoners eenvoudig hulp en ondersteuning kunnen krijgen. De vormgeving van deze infrastructuur kan per gemeente verschillen. Alle lokale teams moeten wel eenzelfde functie uit kunnen voeren en in staat zijn om integraal systeem- en mensgericht te werken. Voor kinderen en volwassenen in een onveilige thuissituatie zijn zij vaak het vaste aanspreekpunt en bieden zij (intensieve) ondersteuning in het vrijwillige kader.¹³

De ontwikkelopgave voor de lokale teams met het oog op het Toekomstscenario is tweeledig, namelijk:

1. Versterking lokale teams zoals beoogd met de Hervormingsagenda;
2. Transitie van het werken aan veiligheid zoals beoogd met het Toekomstscenario.

Versterking van de lokale teams richt zich op de basisfuncties van het lokale team waaronder ook het werken aan veiligheid binnen het huidige stelsel en kaders. Bij de versterking wordt zoveel als mogelijk geanticipeerd op de andere werkwijze conform het Toekomstscenario. De transitie van het werken aan veiligheid richt zich vervolgens op het specifieke onderdeel werken aan veiligheid conform het Toekomstscenario.

Ondersteuning voor de versterking van lokale teams en de transitie werken aan veiligheid

Om te kunnen gaan werken conform het Toekomstscenario is zowel een sterk lokaal team als een sterk regionaal veiligheidsteam nodig. In de Hervormingsagenda zijn afspraken gemaakt wat onder sterke lokale teams wordt verstaan, zoals: het team richt zich zowel op de Wet maatschappelijke ondersteuning als de Jeugdwet (dus doelgroep 0-100); het team biedt ook zelf hulp; het team handelt met een brede blik op het gehele gezin en de context (participatie, wonen, armoede, scheiding, psychische problemen ouders en schoolklimaat); het team werkt samen met de lokale voorzieningen, welzijn, (kinder-)opvang, onderwijs en met volwassenen-GGZ en GGZ-ondersteuning. De ondersteuning van de Hervormingsagenda richt zich op gemeenten waarvan lokale teams nog versterking behoeven. De specifieke transitie van het werken aan veiligheid wordt door het programma Toekomstscenario opgepakt, in nauwe samenwerking met de Hervormingsagenda. Het is dan ook essentieel dat beide programma's waar het de lokale teams en het werken aan veiligheid betreft synchroon aan elkaar lopen. Dit vraagt afstemming op inhoud, proces en planning.

In het kader van het programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming wordt op verschillende plekken in het land, waaronder vooral ook de proeftuinen, de andere manier van werken aan (on)veiligheid ontwikkeld en beproefd. Het gaat hierbij om het hele palet van vage signalen en vermoedens tot de maatregelen in het gedwongen kader, waarvan de ontwikkeling en borging van de aandacht voor huiselijk geweld en kindermishandeling (onder meer binnen de lokale teams) een belangrijk onderdeel vormt. Het programma faciliteert dit en verzamelt de opgedane kennis en ervaring. Ook de Associatie Wijkteams brengt met haar Leernetwerk Veiligheid kennis en ervaring van lokale teams bij elkaar. Dit wordt allemaal benut in het ondersteuningsaanbod voor gemeenten. Hiervoor wordt in nauwe samenwerking met de samenwerkingsstructuren van de Hervormingsagenda een samenhangend ondersteuningsaanbod uitgewerkt voor de versterking van de lokale teams en de transitie van het werken aan veiligheid.

¹² Er kunnen ook andere namen worden gebruikt, zoals buurtteam.

¹³ Ook de huisarts en specialistische jeugdhulp kunnen hierin een rol spelen.

In samenhang met bovenstaande worden opgeleverd:

- De Leidraad werken aan veiligheid (zie ook visie en handelingskaders in actielijn 2);
- Zelfscan en routekaart voor regio's/gemeenten o.b.v. de Leidraad werken aan veiligheid, eventueel inclusief tools en dashboard;
- Ondersteuningspakketten/werkpakketten voor opdrachtgevers (gemeenten) en opdrachtnemers van stevige lokale teams, waarin de kennis en praktijk vanuit het Toekomstscenario én vanuit de Hervormingsagenda gebundeld aangeboden wordt. De ondersteuningspakketten sluiten aan op de te ontwikkelen leerlijn (zie paragraaf 3.2.1.5).

3.2.1.3 Project Beproeven en ontwikkelen in de praktijk in proeftuinen en regio's

Momenteel beproeven en ontwikkelen elf proeftuinen in het land verschillende bouwstenen van het Toekomstscenario. Alle proeftuinen hebben dezelfde opdracht en leidraad meegekregen. Daarnaast werkt iedere proeftuin specifieke uitwerkingsvraagstukken uit. Ook in veel andere regio's is een beweging richting een andere manier van werken in gang gezet. Er zijn veel interessante initiatieven, pilots, onderzoeken etc. Het programma benut deze bij het uitwerken en uitdragen van het Toekomstscenario.

De opbrengsten daarvan worden steeds vertaald naar bouwstenen voor verbeteringen in integraal systeem- en mensgericht werken en voor de stelselinrichting. Deze bouwstenen kunnen professionals, managers, beleidsmakers en bestuurders gebruiken voor de gewenste verbeteringen. Als van een bouwsteen de toegevoegde waarde met en in de praktijk is aangetoond, kan deze aan andere regio's beschikbaar worden gesteld en worden regio's ondersteund om deze breed toe te gaan passen.

In 2023 wordt een meerjarenplan voor het beproeven opgesteld. Hierin zal worden beschreven op welke manier de bouwstenen in regio's verder worden beproefd en ontwikkeld, welke ondersteuning daarbij wordt gevraagd van het programma en welke financiering er nodig is.

3.2.1.4 Projecten Verbreden in de praktijk

Project Verbreden in geografische spreiding

In de loop van het programma zal het accent in ondersteuning vanuit het programma verschuiven van het beproeven en ontwikkelen naar het verbreden in geografische spreiding en het meten van de maatschappelijke resultaten. Zie ook de toelichting van de strategie en aanpak.

Vanuit het op te zetten meerjarig wetenschappelijk onderzoeks- en monitoringsprogramma worden de maatschappelijke resultaten in beeld gebracht en worden bouwstenen waar nodig doorontwikkeld, eventueel onder regie van het programma Toekomstscenario. Voor een deel wordt dit onderzoeks- en monitoringsprogramma opgebouwd uit bestaande relevante onderzoekers en onderzoeken. Daarnaast zullen eventuele 'blinde vlekken' worden ingevuld. Hiermee wordt aan een duurzame kennis- en leerinfrastructuur gewerkt (zie paragraaf 3.3).

Project Volwassenen problematiek (verbreden in domeinen)

Het duurzaam verbeteren van de situatie in huishoudens vraagt om een brede blik en dat professionals uit verschillende domeinen samenwerken. Het gaat onder andere om jeugdzorg, volwassenen-GGZ inclusief verslavingszorg, gemeentelijke dienstverlening op bestaanszekerheden (schulden, inkomen, wonen), justitiepartners en professionals in lokale teams en regionale veiligheidsteams. Het wegnemen van barrières, bijvoorbeeld in de samenwerking met de volwassenen-GGZ, is een voorwaarde voor het verbeteren van de situatie in huishoudens.

Vanwege de breedte van het domein volwassenproblematiek wordt dit gefaseerd aangepakt. Op basis van ervaringen en actuele behoeften in de proeftuinen en voortbordurend op de Visie gefaseerd samenwerken aan veiligheid en de ervaringen met MDA++, ligt de focus eerst op de verbinding met de volwassenen-GGZ en verslavingszorg. In de volgende projectfase wordt de verbinding met andere domeinen van volwassenenproblematiek (zoals sociaal domein, bestaanszekerheid) opgepakt.

In de uitwerking van de werkagenda GGZ en andere deelprojecten wordt aangesloten bij de Hervormingsagenda Jeugd, het Integraal Zorgakkoord (IZA), Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en andere landelijke afspraken. Ook wordt de link gelegd met het project 'ontwikkelen kaders en instrumenten' in actielijn 2.

De stappen die worden zijn als volgt:

- Ophalen ervaringen en wensen proeftuinen m.b.t. verbinding volwassenen-GGZ;
- Opstellen ontwikkelagenda verbinding met volwassenen-GGZ;
- Overleg op landelijk niveau over ervaren belemmeringen. Op basis hiervan wordt kennis over deze belemmeringen en hoe deze te tackelen zijn ontwikkeld en verspreid. Waar dat nodig is worden landelijke kaders herijkt. Dit laatste in nauwe samenwerking met het project 'ontwikkelen van kaders en instrumenten (actielijn 2)';

- Er wordt samengewerkt met het ZonMw actieonderzoek naar de verbinding tussen de volwassenen-GGZ en de jeugdhulp;
- In overleg met opdrachtgevers, partners en proeftuinen worden de vervolgprojecten op het gebied van ‘volwassenenproblematiek’ bepaald.

3.2.1.5 Project Leerlijn Cultuurverandering

Er ligt een brede maatschappelijke opgave rondom de veiligheid in de thuissituatie voor kinderen en volwassenen. Een deel van deze opgave betreft het integraal systeem- en mensgericht werken. Dit vraagt verandering in houding en gedrag van professionals. Dit kan echter alleen als daarvoor de goede context en randvoorwaarden aanwezig zijn. Zoals bijvoorbeeld ruimte, reflectie, mogelijkheden om gezamenlijk te leren en te verbeteren en managers, bestuurders en beleidsmakers die coachen, faciliteren en werken vanuit gelijkwaardigheid, vertrouwen en gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de maatschappelijke opgave. Verandering in houding en gedrag is daarom ook nodig bij managers, bestuurders en beleidsmakers. Voor deze cultuurverandering ontwikkelen we een leerlijn als onderdeel van totale kennis- en leerinfrastructuur (zie paragraaf 3.3).

3.2.1.6 Producten en activiteiten

De producten en activiteiten van actielijn 1 zijn:

- Begeleiding en sturing proeftuinen;
- Ondersteuning regio's;
- Beproeft en ontwikkelde bouwstenen samen met actielijn 2 en de kennis- en leerinfrastructuur;
- Meerjarenplan beproeven en verbreden;
- Plan van aanpak voor het ontwikkelen van een leerlijn Cultuurverandering;
- Leerlijn Cultuurverandering;
- Ontwikkelagenda volwassenenproblematiek inclusief verbinding met volwassenen-GGZ.

De concrete planning inclusief beslismomenten van deze actielijn is in bijlage 1 toegevoegd.

3.2.2 Actielijn 2: Ontwikkelen kaders en instrumenten voor integraal systeem- en mensgericht werken

3.2.2.1 Subdoelstelling

De subdoelstelling van actielijn 2 is:

Organisaties en professionals beschikken over kaders en instrumenten voor integraal systeem- en mensgericht werken.

3.2.2.2 Project Doelgroep analyse en -bepaling (0-100 jaar)

In het Bestuurlijk Overleg in september 2022 is een akkoord gegeven op de (0-100) doelgroep van het (programma) Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming: ‘kinderen, volwassenen, huishoudens en gezinnen waar sprake is van onveiligheid, waaronder ook ontwikkelingsbedreiging. Om deze doelgroep zo goed mogelijk te kunnen helpen en beschermen is het van belang om naar het gehele stelsel te kijken. Een centrale vraag daarbij is: over welke en hoeveel kinderen, volwassenen, huishoudens, gezinnen met welke problematiek hebben we het precies als het gaat om het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming en de organisaties die daarbij betrokken zijn? En wanneer is overheidsingrijpen gerechtvaardigd? Concretisering van de doelgroep helpt ook om onderbouwde keuzes te maken in de inrichting van het toekomstige stelsel. Eventueel moet per bevoegdheid of interventie een afbakening worden gemaakt.

Toewerken naar een gedeelde concretisering van de doelgroep vraagt inhoudelijk en organisatorisch om een zorgvuldig traject. Uiteindelijke doel is om op basis van de verzamelde informatie verdere keuzes te maken voor professionals en organisaties binnen én buiten de proeftuinen, waarin de opdrachtgevers, partnerorganisaties en proeftuinen goed zijn meegenomen.

De stappen die gezet worden zijn als volgt:

1. Er wordt een iteratief proces ingericht waarbij kennispartners worden betrokken. Doel is om toe te werken naar een analyse van de omvang en samenstelling van de doelgroep die volgens de gehanteerde definitie(s) ondersteuning, hulp en bescherming nodig heeft. Daarbij zal zoveel mogelijk gebruik worden gemaakt van beschikbare data;
2. In het iteratief proces worden opdrachtgevers, proeftuinen en partners betrokken. Doel is om de resultaten van de analyses te bespreken en samen vervolgstappen te bepalen. Op deze manier wordt stapsgewijs gewerkt aan een gedeelde concretisering van de mogelijke doelgroep;
3. Aan de hand van de gedeelde concretisering van de mogelijke doelgroep en de onderliggende analyses, wordt in kaart gebracht welke globale consequenties deze resultaten kunnen hebben voor professionals en organisaties. Dit wordt ter besluitvorming voorgelegd, waarbij er mogelijk een relatie is met de uitwerking van de regionale veiligheidsteams (zie actielijn 3). Eventueel worden hierna de consequenties in meer detail uitgewerkt.

3.2.2.3 Project Ontwikkelen van kaders en instrumenten

Aanpassing Leidraad werken aan veiligheid lokale teams (samenwerking met Hervormingsagenda Jeugd)

Het kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk) teams en gemeenten is in 2019 in opdracht van de VNG ontwikkeld. Gemeenten kunnen aan de hand van dit kader bepalen of ze in hun opdrachtgevende rol voldoende invulling geven aan hun verantwoordelijkheden in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Om gemeenten verder te ondersteunen in het toewerken naar het Toekomstscenario wordt het kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten geactualiseerd.¹⁴ Het aangepaste kader krijgt een nieuwe naam: Leidraad werken aan veiligheid. Verdere ontwikkeling van het Toekomstscenario zal nieuwe aanpassingen aan de leidraad noodzakelijk maken. Dit gebeurt in samenhang met de uit de Hervormingsagenda Jeugd voortvloeiende acties ter versterking van de lokale teams. Zie ook het project Ontwikkelopgave lokale teams.

Ontwikkelen van kaders en instrumenten

De verschillende organisaties binnen het huidige systeem gebruiken verschillende methodieken, protocollen, handelingskaders, visies en instrumenten. Zij bieden allen verschillende perspectieven en dienen verschillende (sub)doelen en inzichten. Om uiteindelijk, zoals het Toekomstscenario beschrijft, met elkaar integraal en systeemgericht te kunnen werken, is het zowel voor professionals als voor kinderen en volwassenen van belang dat we de verscheidenheid aan bovenstaande beschreven kaders en instrumenten verkleinen en hier samenhang in aanbrengen. Het uiteindelijke doel is dat er zorgvuldige (zo veel mogelijk op feiten gebaseerde) analyses uitgevoerd worden zodat er passende hulp kan worden ingezet en professionals weten hoe zij dienen te handelen.

De stappen die gezet worden om hier te komen zijn als volgt:

1. Ontwikkelen begrippenkader; om tot gedeelde kaders en instrumenten te kunnen komen is het van belang om eenzelfde taal te spreken. Bijvoorbeeld: wat verstaan we onder veiligheid of ernstige bedreiging daarvan? Daarom zijn we momenteel aan de slag met het ontwikkelen van een begrippenkader. Hierbij worden onder andere proeftuinen, partners, kennisinstituten en ervaringsdeskundigen betrokken. Het begrippenkader zal breed gedeeld worden.

2. Ontwikkelen integrale visie; om tot gedeelde kaders en instrumenten te komen is het van belang om in samenspraak een onderliggende visie op veiligheid in de thuissituatie te ontwikkelen die aansluit bij de maatschappelijke opgave waar we voor staan. Hierbij wordt voortgebouwd op al bestaande visies en gebruik gemaakt van de ervaringen en resultaten van de proeftuinen (zie het project over betekenisvol meten). Binnen de kennis- en leerinfrastructuur wordt onderzocht of de theorie en alle bouwstenen hierin werkzaam zijn (zie paragraaf 3.3).
3. Ontwikkelen handelingskader integraal systeem- en mensgericht werken op basis van verschillende onderdelen; gedacht wordt o.a. aan een handvat gegevensuitwisseling, (eventuele doorontwikkeling van) de Visie gefaseerd samenwerken aan veiligheid, instrumenten voor gesprekstechnieken, (verklarende) analyse en feitenonderzoek, planvorming en risicotaxatie. In dit handelingskader moet een balans gevonden worden tussen afspraken en standaarden enerzijds en ruimte voor eigen invulling anderzijds. In eerste instantie zal nog worden uitgegaan van huidige wet- en regelgeving.
4. Ontwikkelen handelingskader regionale veiligheidsteams; op basis van keuzes met betrekking tot de te vormen regionale veiligheidsteams en de wetgeving daarvoor, zal het handelingskader integraal systeem- en mensgericht werken worden aangepast en uitgebreid.

3.2.2.4 Project Ontwikkelen van (kaders voor) informatievoorziening

Goede informatievoorziening is essentieel bij integraal systeem- en mensgericht werken, om kinderen en volwassenen zo goed mogelijk te kunnen ondersteunen. In huishoudens waarin sprake is van onveiligheid spelen vaak problemen op meerdere leefgebieden. De inzet van professionals uit zowel hulpverlening, zorg, onderwijs, politie als justitie moet daarom goed op elkaar afgestemd zijn. Het is van belang dat professionals opgave- en doelgericht samenwerken, met elkaar en met kinderen en volwassenen, over de grenzen van domeinen heen. Om dit te kunnen doen is een zorgvuldige en transparante manier van delen en combineren van informatie noodzakelijk, waarbij rekening wordt gehouden met rechten en veiligheid van kinderen en volwassenen (zie ook de rechtsbescherming bij actielijn 4). De juiste informatie op het juiste moment. Bij vrijwillige hulpverlening hebben kinderen en volwassenen, in dit verband ook wel cliënten genoemd,

zelf de regie over het vastleggen, delen en eventueel laten aanpassen van informatie. Wanneer er sprake is van gedwongen maatregelen is het van belang dat cliënten gemakkelijk toegang hebben tot hun (cliënt)dossier, zoveel mogelijk op één plek in plaats van bij verschillende organisaties, waarbij de informatie in de dossiers navolgbaar is. In alle gevallen is het van belang dat de taal en informatie aansluiten bij de doelgroep en het doel.

De mogelijke ondersteuning met digitale hulpmiddelen voor cliënten kan meer omvatten dan toegang tot dossiers. Er zullen ook andere functies uitgewerkt worden. Hierbij kan onder andere worden geleerd van de digitalisering van de overheid en binnen de zorg, ontwikkelingen in het buitenland en technologische ontwikkelingen in het algemeen.

Het streven vanuit het programma is om eind 2023 een koersdocument (meerjarenplan) voor de ontwikkelingen op het gebied van informatievoorziening te hebben liggen. Aan een aantal onderdelen daarvan, zoals de mogelijkheden voor ondersteuning van cliënten met digitale hulpmiddelen, wordt momenteel al gewerkt. Het koersdocument vormt de basis voor concrete pilot- en projectplannen de komende jaren, waarbij het meerjarenperspectief regelmatig geactualiseerd zal worden. In het koersdocument wordt ook uitgewerkt wat de rollen van programma, proeftuinen en partners zullen zijn. De samenwerking met partners is essentieel. Veranderingen op het gebied van informatievoorziening kunnen een grote impact in tijd, geld en werkprocessen hebben.

Ook op korte termijn zijn er allerlei vragen en ontwikkelingen op het gebied van informatievoorziening. Er zullen bijvoorbeeld voorzieningen geselecteerd of ontwikkeld moeten worden voor registratie en monitoring in de proeftuinen. Deze kunnen ook een basis vormen voor de informatievoorziening in de regionale veiligheidsteams, die te zijner tijd uitgewerkt zal worden (zie actielijn 3).

3.2.2.5 Project Ontwikkelen sturingsinformatie en betekenisvol meten

Om inzicht te krijgen in waar proeftuinen en regio's staan en in de maatschappelijke effecten is monitoring op output en outcome van belang. Samen met de partners zijn we bezig met het ontwikkelen van een monitoring die o.a. ingaat op:

1. De verschillen voor kinderen/volwassen en professionals tussen de nieuwe werkwijzen en de reguliere werkwijzen;
2. Wat regio's inclusief proeftuinen hebben ondernomen in de beweging richting meer integraal systeem- en mensgericht werken en welke bevindingen zij daarbij hebben gedaan;

3. Specifieke aspecten van (varianten van) de regionale veiligheidsteams die in de proeftuinen beproefd worden.
4. Maatschappelijke effecten.

De stappen die gezet worden om hier te komen zijn als volgt:

1. Basismonitoring; er is een vragenlijst ontwikkeld die de basis vormt van de monitoring van de proeftuinen. Deze bestaat vooralsnog uit een algemeen deel en een deel voor kwartaalcijfers en -ervaringen. Met de vragenlijst worden inmiddels elk kwartaal de resultaten uit alle proeftuinen opgehaald. Op basis van de ervaringen wordt de lijst regelmatig aangevuld en aangescherpt.
2. Verdieping monitoring; aanvullend op de basismonitoring wordt een verdiepingsslag uitgevoerd, o.a. door aanvullend (cohort)onderzoek om nog beter te bepalen wat het effect is van de ontwikkelde werkwijzen op de situatie binnen gezinnen en huishoudens en door verdiepende bijeenkomsten over leerervaringen/werkzame elementen en feedback van cliënten en professionals. Ook is van belang om zicht te krijgen op wanneer overheidsingrijpen noodzakelijk wordt geacht en hoe het (werk)proces van vrijwillige hulpverlening naar de inzet van gedwongen maatregelen vorm kan krijgen.
3. Ophalen ontwikkelingen regio's (breder dan alleen de proeftuinen); naast de proeftuinen is het van belang om ook vanuit andere regio's op te halen welke stappen daar zijn gezet. Hiervoor zal de monitoring worden uitgebreid.

Monitoring en doelgroep analyse moeten ook een impuls geven aan verbetering van het datagericht werken in het stelsel van kind- en gezinsbescherming.

3.2.2.6 Producten en activiteiten

De producten en activiteiten van actielijn 2 zijn:

- Begeleiding en sturing proeftuinen;
- Doelgroep analyse;
- Doelgroep bepaling;
- Uitwerking van indicatoren voor de maatschappelijke effecten en het doen van voorstellen voor kwantificering;
- Handelingskader integraal systeem- en mensgericht werken bestaande uit verschillende onderdelen;
- Handelingskader regionale veiligheidsteams bestaande uit verschillende onderdelen (in samenhang met de kaders voor de lokale (wijk)teams);
- Koersdocument (incl. meerjarenagenda) informatievoorziening;
- Plannen van aanpak pilots en projecten informatievoorziening;

- Monitoring instrumenten;
- Monitoring rapportages incl. evaluatie bouwstenen (samen met actielijn 1 en het onderzoeksprogramma).

De concrete planning inclusief beslismomenten van deze actielijn is in bijlage 1 toegevoegd.

3.2.3 Actielijn 3: Inrichten regionale veiligheidsteams en expertiseplatforms

3.2.3.1 Subdoelstelling

De subdoelstelling van actielijn 3 is:

Er worden regionale veiligheidsteams en expertiseplatforms ontworpen en ingericht.

3.2.3.2 Project Uitwerken varianten regionale veiligheidsteams

In het Toekomstscenario is een rol weggelegd voor regionale veiligheidsteams met expertise en bevoegdheden op het gebied van onveiligheid en ontwikkelingsbedreiging om kinderen en volwassenen te helpen en te beschermen. Regionaal veiligheidsteam en lokaal team zijn complementair en werken nauw samen. De ontwikkeling van de regionale veiligheidsteams en van de lokale teams moet daarom hand in hand gaan. In het Toekomstscenario is aangegeven dat in de regionale veiligheidsteams functies van de GI's, Veilig Thuis en de RvdK worden samengebracht. Vanuit het programma wordt toegewerkt naar de realisatie van deze regionale veiligheidsteams. Dit vraagt om het uitwerken van een aantal onderling samenhangende vraagstukken. Bij de uitwerking wordt breed gekeken naar de mogelijkheden, waarbij uiteindelijk de behoefte en het belang van kinderen en volwassenen leidend zijn en ervaringen uit de praktijk essentieel zijn.¹⁵ Daarvoor kan het ook nodig zijn om andere functies onder te brengen bij de regionale veiligheidsteams en om samen te werken met bijvoorbeeld politie, OM en reclassering.

De vorming van de regionale veiligheidsteams heeft verstrekkende financiële, organisatorische en personele gevolgen voor de betrokken organisaties. Er zijn daarin nog belangrijke keuzes te maken. De mogelijke varianten in taken en bevoegdheden van de regionale veiligheidsteams (die complementair zijn aan die van de lokale (wijk)team) en consequenties hiervan worden in beeld gebracht, in afwachting

van het advies van de Commissie Rechtsbescherming en Rechtsstatelijkheid. Daarnaast zijn variaties denkbaar in de ruimte voor lokale verschillen en de mate van onderscheid tussen generalistische en specialistische functies, die samenhangen met de organisatie en aansturing. Naar verwachting zullen vier tot zes varianten in detail uitgewerkt worden.

De varianten zullen onder andere worden beoordeeld op bovengenoemde doelen van het programma, evenals op toekomstbestendigheid, uitvoerbaarheid, bestuurbaarheid, kwaliteit en doelmatigheid etc. Voor het maken van afwegingen wordt een scorekaart ontwikkeld. Eén van de belangrijke vraagstukken is de verbinding met (jeugd) strafrecht/(jeugd)reclassering. Andere relevante vraagstukken bij de vormgeving van de varianten zijn: centrale/decentrale aansturing, schaalgrootte, reikwijdte, toezicht, bekostiging en routing van financiële stromen, gevolgen voor professionals en arbeidsmarkt. Ook wordt uitgewerkt hoe de regionale veiligheidsteams zich verhouden tot regio-indelingen, zoals de 42 jeugdregio's, 26 veiligheidsregio's en 25 Veilig Thuis-regio's.

Vertegenwoordigers van de partners, proeftuinen en regio's worden hierbij betrokken. Hieruit volgt een advies. Op basis van het advies worden, met inachtneming van het advies van de Commissie, ambtelijke en politieke besluiten genomen. Vervolgens wordt de implementatie voorbereid, inclusief de bijbehorende wetgeving (in vervolgprojecten).

Tevens zal worden bekeken hoe specialistische expertise het best georganiseerd kan worden (expertise platforms genoemd in het Toekomstscenario). Specialistische expertise kan bijvoorbeeld betrekking hebben op schuldenproblematiek, GGZ en verslavingszorg, huisvesting, letsel- en zedenzaken en specifieke specialistische vormen van (structureel) geweld. Het organiseren hiervan is een bovenlokaal vraagstuk en daarom nu gekoppeld aan actielijn 3. Op welk niveau en op welke manier dit georganiseerd moet worden, wordt nog nader uitgewerkt.

3.2.3.3 Stappen

De stappen die gezet worden zijn als volgt:

1. Uitwerken van varianten;
2. Uitwerken 'Scorekaart' en wegging van varianten;
3. Advies en vervolgstappen;
4. Beslissing voorkeursvariant;
5. Informeren Tweede Kamer.

15

Er kan onderscheid gemaakt worden in drie regimes: met toestemming gezin, met inzet bevoegdheden en met juridische maatregel.

Bovenstaande stappen worden uitgevoerd in het hierboven beschreven project. De vervolgstappen en -projecten zijn afhankelijk van de voorkeurvariant en politieke besluitvorming daarover. Daarna volgt de start van het wetgevingstraject alvorens de implementatie plaatsvindt.

De concrete planning inclusief beslismomenten van deze actielijn is in bijlage 1 toegevoegd.

3.2.4 Actielijn 4: Ontwikkelen passende juridische kaders

3.2.4.1 Subdoelstelling

De subdoelstelling van actielijn 4 is:

De juridische kaders voor integraal systeem- en mensgericht werken en structuur- en stelselverbeteringen zijn voldoende uitgewerkt.

3.2.4.2 Commissie Rechtsbescherming en Rechtsstatelijkheid

Er is een adviescommissie ingesteld met als taken:¹⁶

De Adviescommissie wordt gevraagd om advies te geven over de voorwaarden voor borging van voldoende rechtsbescherming in de hele keten van jeugdbescherming en jeugdhulp binnen het Toekomstscenario en over de vraag hoe de onafhankelijke toets en het advies aan de rechter in het belang van ouders en kinderen het best vormgegeven kunnen worden. Daarbij moet ook worden ingegaan op de rol van de Raad voor de Kinderbescherming en de rechter binnen het stelsel.

De Commissie zal haar onderzoek beginnen door in gesprek te gaan met verschillende organisaties en personen binnen de keten en zal ernaar streven om in november 2023 het rapport met het advies te publiceren.

3.2.4.3 Project Wetgeving en experimenteeruimte proeftuinen en regio's

Scenario's voor Aanpassing van wet- en regelgeving gericht op integraal systeem- en mensgericht werken wordt in de volle breedte onderzocht. Stelselverandering zal (deels) gepaard gaan met verandering in wetgeving. Als er een keuze is gemaakt in welke stelselwijzigingen nodig zijn en duidelijk is welke wijzigingen van wet- en regelgeving hiervoor noodzakelijk zijn, zal ook het wetgevingstraject verder uitgewerkt worden (zie actielijn 3).

Proeftuinen geven daarnaast regelmatig aan behoefte te hebben aan een 'experimenteerkader', waarin zij de ruimte hebben om een andere werkwijze volledig te beproeven. Deze behoefte betreft in eerste instantie vooral de invulling van de te ontwikkelen regionale veiligheidsteams, waarin wordt beproefd hoe expertise en functies van Veilig Thuis, RvdK en GI's hierin kunnen worden samengebracht. Maar er zijn ook vragen hoe de regionale veiligheidsteams samenwerken met de lokale teams. Daarbij gaat het vooral om de borging van 'vrijwillig' in het vrijwillig kader (dus zonder dat ouders drang ervaren) en de overgang van vrijwillig naar het gedwongen kader. Uiteindelijk moet er een samenhangende werkwijze ontwikkeld worden met oog voor de verschillende bevoegdheden. Op dit moment kan het beproeven van inhoud en vorm van de regionale veiligheidsteams alleen binnen een netwerkorganisatie, waarbij de taken en bevoegdheden vanuit de moederorganisaties in het proeftuinteam worden 'meegenomen'. Er is in dit stadium nog te weinig inzicht in welke definitieve aanpassingen in wetgeving de andere werkwijze vraagt of welke experimenteeruimte noodzakelijk is om een andere werkwijze volledig te kunnen beproeven.

Er bestaat ondertussen bij de organisaties en professionals behoefte aan comfort. Zij willen erop kunnen rekenen dat ze het goede doen en niet via het tuchtrecht of klachten/aansprakelijkstellingen worden aangesproken op het beproeven van een andere werkwijze en samenwerking. Dat heeft geleid tot de oplevering een aantal juridische producten, zoals een handreiking zorgvuldig omgaan met persoonsgegevens en een overzicht juridische vraagstukken en antwoorden. Deze worden momenteel in de praktijk gebracht om comfort te bieden tot een beter inzicht in benodigde aanpassingen in wet- en regelgeving, eventueel in de vorm van een experimenteerkader. De stappen die gezet worden zijn:

1. We gaan we samen met twee tot vier proeftuinen gecontroleerd en intensiever de juridische producten in de praktijk brengen. Daarbij zorgen we dat de werkwijze en belangrijke markeerpunten in het proces waarbij een andere fase in het traject ingaat, concreet wordt beschreven en de ervaringen en resultaten inzichtelijk worden gemaakt. Dit gebeurt onder ander via het bestuderen en bespreken van specifieke casuïstiek op bevoegdheden van professionals/organisaties en rechtsbescherming van betrokkenen (zie ook het rapport van Universiteit Leiden voor proeftuin Utrecht). Dit vergt intensieve samenwerking tussen programmteam en proeftuin, maar ook tussen

verschillende disciplines binnen de proeftuin. Juristen van verschillende organisaties, inclusief de departementen van JenV en VWS, zullen nauw worden betrokken.

2. Het gecontroleerd in de in de praktijk brengen van de (juridische) producten kan leiden tot aanpassingen van deze producten, die vervolgens weer in de praktijk worden getoetst, ook door andere proeftuinen. Op deze manier komt er stapsgewijs meer juridische helderheid.
3. Dit brengt concrete knelpunten in wet- en regelgeving in beeld. Voor deze knelpunten wordt een analyse van mogelijke oplossingen gemaakt waarbij wetgevingsjuristen worden betrokken.
4. Ook de uitwerking van specifieke juridische vraagstukken met en door het juristennetwerk kan input opleveren voor dit traject. Op dit moment wordt een format ontwikkeld voor een folder op basis waarvan cliënten toestemming geven voor het toepassen van de andere werkwijze vanuit de proeftuin. Daarnaast wordt verkend hoe er tot een meer uniforme klachtafhandeling kan worden gekomen.
5. De Tijdelijke experimentenwet rechtspleging biedt de mogelijkheid om bij AMvB af te wijken van de procesrechtelijke bepalingen uit Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek. Gebruikmaking van deze tijdelijke experimentwet kan een opening bieden voor het onderdeel 'indienen verzoekschrift door een andere partij dan de RvdK'. Dit zal nader verkend worden.

Het juridische traject moet in de tweede helft van 2023 tussenproducten opleveren, zodat deze input kunnen leveren aan de Commissie Rechtsbescherming en Rechtsstatelijkheid. Dit kan vervolgens vergeleken worden met het advies van deze commissie. Ook is er samenhang met het uitwerken van de regionale veiligheidsteams. Bij het verder opzetten en uitvoeren van dit traject wordt het nieuwe Beleidskompas gebruikt.¹⁷

In de tussentijd kunnen proeftuinen bij een juridische helpdesk terecht voor vragen over de over hoe de ruimte binnen de huidige wettelijke kaders maximaal te benutten bij het beproeven van het Toekomstscenario. Er vormt zich een netwerk van juristen die hierbij meedenken. De juristen komen met regelmaat bij elkaar om de opgehaalde vraagstukken met elkaar te bespreken. Daarnaast zijn er bijeenkomsten over juridische vraagstukken om zowel met proeftuinen als regio's te bespreken welke juridische vragen er zijn en hoe hiermee kan worden omgegaan.

3.2.4.4 Project Rechtsbescherming en rechtshulpverlening kinderen, volwassenen en professionals

In een rechtsstaat is het belangrijk dat mensen (in gelijke mate) toegang hebben tot het recht en rechtsbescherming. Het programma werkt toe naar een eenvoudiger stelsel, waarin voor zowel kinderen, volwassenen als professionals duidelijk is wie welke taken en bevoegdheden heeft. Daarmee wordt het voor de betrokkenen ook begrijpelijker. Er is sprake van navolgbare procedures waarin de rechtsbescherming is geborgd. En daarbij is voor kinderen en volwassenen duidelijk wat hun rechten en ieders verantwoordelijkheden zijn, zowel binnen het vrijwillig als het gedwongen kader. Dat geldt ook met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens.

Rechtsbescherming start al voordat een beschermingsmaatregel in beeld is, namelijk wanneer een huishouden voor het eerst in contact komt met de overheid. Universiteit Leiden heeft onderzocht wat perspectieven zijn op rechtsbescherming binnen de jeugdbescherming. De bevindingen uit dit onderzoek maken duidelijk dat rechtsbescherming al veel eerder in een traject, dat kan uitmonden in een maatregel van kindbescherming, begint. Daarbij gaat het volgens veel respondenten niet zozeer om het opkomen tegen beslissingen, maar om de context waarin deze beslissingen worden genomen. De context moet bestaan uit een contact met huishoudens met ruimte om kinderen en volwassenen te horen en zien, te informeren over rechten en procedures en te ondersteunen.

Rechtsbescherming begint dus bij de kern van het contact tussen huishoudens en (overheids)organisaties. Voor een verbetering van deze invulling van rechtsbescherming vanuit het perspectief van professionals, volwassenen en kinderen gaat het niet per definitie om wetswijzigingen, maar ook om investeren in opleiding, professionalisering en informatie aan en ondersteuning van huishoudens in hulp- en beschermingsprocedures. Er zullen werkzame elementen voor voldoende rechtsbescherming worden uitgewerkt. Professionele kaders (actielijn 2) en juridische kaders hangen hierbij sterk met elkaar samen. Daarnaast zal ook de Commissie Rechtsbescherming en Rechtsstatelijkheid zich over dit thema buigen.

17 <https://www.kcbr.nl/beleid-en-regelgeving-ontwikkelen/beleidskompas>.

3.2.4.5 Project Juridische systeemgerichte interventies

Het Toekomstscenario gaat uit van systeemgericht werken. Dat betekent voor ieder gezin/huishouden een andere, unieke combinatie van hulp, ondersteuning en bescherming. Bij grote zorgen, waarbij het gezin het oneens is met de hulpverlener over wat er moet gebeuren en/of over de ernst van de zorgen, kan de aanvraag van een gedwongen maatregel worden overwogen. Insteek hierbij is om veiligheid binnen het gezin te bewerkstelligen en/of de ontwikkelingsbedreiging van aanwezige kinderen op te heffen. Hiervoor zijn bestuurs-, straf- of civielrechtelijke interventies in te zetten, elk met een eigen wettelijk kader en met verschillende rechters die beslissen over de inzet van een gedwongen interventie. Hoe zou het palet aan interventies eruit moeten zien bij een meer systemische aanpak? Kunnen we uit de voeten met de bestaande interventies? Of zijn er andere, nieuwe vormen van interventies nodig? Hiervoor gaan we de ideeën uit de praktijk ophalen en maken we een plan van aanpak voor het ontwikkelen van juridische systeemgerichte interventies. Hierbij wordt ook het netwerk zorg-straf betrokken.

3.2.4.6 Producten en activiteiten

De producten en activiteiten van actielijn 4 zijn:

- Advies Commissie Rechtsbescherming en Rechtsstatelijkheid (dit valt niet onder de directe verantwoordelijkheid van het programma);
- Begeleiding en sturing proeftuinen;
- Handvat gegevensuitwisseling en kader integrale verklarende analyse en feitenonderzoek als onderdeel van het handelingskader (samen met actielijn 2);
- Plan van aanpak voor het uitwerken van de benodigde aanpassing in wetgeving;
- Mogelijkheden en voorstellen voor aanpassing van wetgeving;
- Rapport werkzame elementen rechtsbescherming;
- Juridische helpdesk;
- Plan van aanpak voor het ontwikkelen van juridische systeemgerichte interventies;
- Voorstellen voor juridische systeemgerichte interventies.

De concrete planning inclusief beslismomenten van deze actielijn is in bijlage 1 toegevoegd.

3.3 Kennis- en leerinfrastructuur

Het is van belang dat alle partijen gezamenlijk meer inzicht krijgen in hoe het Toekomstscenario in de praktijk het beste kan worden vormgegeven zodat de gewenste maatschappelijke effecten ook daadwerkelijk worden gerealiseerd. Dit gaat niet vanzelf. Daarom wordt een kennis- en leerinfrastructuur ingericht die dit proces (wetenschappelijke) ondersteunt, door:

- het bij elkaar brengen (kennis synthese) en ontwikkelen van kennis ter ondersteuning van de uitvoering van de actielijnen en van vakinhoudelijke en bestuurlijke besluitvorming en uitvoering in het algemeen;
- lerend vermogen te realiseren op alle niveaus met aandacht voor het begrijpen en doorbreken van patronen en veranderen van cultuur.

De sector voor kind- en gezinsbescherming kent al een veelzijdige kennisinfrastructuur die reikt van onderzoeks- en evaluatieprojecten (en de resulterende rapporten en wetenschappelijke artikelen), en grotere of kleinere datasets (CBS-data, cliëntendossiers) tot formele en informele structuren voor uitwisseling van kennis en ervaring. Tegelijkertijd weten we dat de huidige kennisinfrastructuur niet toereikend is. De kennis en inzichten die nodig zijn om bij te sturen of beslissingen te nemen (op alle niveaus) zijn niet altijd voorhanden en er mist samenhang.

Om samenhang te creëren rondom de geïdentificeerde vraagstukken binnen en tussen de actielijnen, wordt kennis uit wetenschap en praktijk samengebracht, verrijkt en voorbereid voor besluitvorming. (Monitorings)data zijn daarbij een integrerend element. Het gaat hierbij om metingen die een vertaalslag maken tussen dat wat er in de praktijk van de proeftuinen en de regio's gebeurt aan de ene kant (gericht op waarde voor gezinnen en huishoudens) en aan de andere kant de sturingsbehoefte vanuit de verschillende contexten (financiers, stelselverantwoordelijken en toezichthouders). Het duiden van monitoringsdata gebeurt middels gezamenlijke systeemanalyses, integratiebijeenkomsten en thematische tafels.

Een wetenschappelijke adviesgroep krijgt een plek in dit proces om bestaand en lopend onderzoek te verbinden aan de vraagstukken uit de actielijnen. Daarnaast stellen zij samen met praktijkpartijen een dynamische onderzoeksagenda op voor vraagstukken waar nog onvoldoende kennis voor is. Hierbij ligt naar verwachting een nadruk op handelingsperspectieven voor de praktijk en inrichtingsvraagstukken. Deze onderzoeken worden deels uitgevoerd in het kader van het programma. Via bestaande onderzoeksfinanciers worden aanvullende financiële middelen gezocht.

3.4 Ervaringen en resultaten proeftuinen tot nu toe

Wat betreft het maken van een vertaalslag van wat er in de praktijk van de proeftuinen en regio's gebeurt naar inzicht in hoe het Toekomstscenario verder vorm kan krijgen, kan al voorzichtig geleerd worden van de huidige proeftuinen. Hieronder is een aantal globale bevindingen en de verbinding met actielijnen aangegeven.

Binnen de gezinnen en huishoudens waar onveiligheid speelt, blijkt een significante relatie te zijn met stress vanuit druk op de bestaanszekerheden en de geestelijke gezondheid van de volwassenen.

- > Actielijn 1: project Verbreden in de praktijk: volwassenen problematiek.
- > Actielijn 2: project Ontwikkelen kaders en instrumenten: onderdeel van het handelingskader is een integrale verklarende analyse en handelen op domeinoverstijgende problemen en onderliggende factoren.

De andere werkwijzen van zowel de sterke lokale teams als de sterke regionale veiligheidsteams en de gelijkwaardige samenwerking daartussen is een essentiële voorwaarde voor het slagen van het Toekomstscenario. Tijd kunnen nemen is één van de centrale aspecten in de aanpak. Zowel voor de samenwerking als voor een gedegen brede analyse om in te kunnen spelen op oorzaken en het doorbreken van patronen in plaats van op symptomen.

- > Actielijn 1, project Leerlijn cultuurverandering
- > Actielijn 2, project Ontwikkelen kaders en instrumenten.

Als professionals van de Raad voor de Kinderbescherming, Veilig Thuis en de Gecertificeerde Instellingen ruimte krijgen vanuit hun organisaties om elkaars functies over te nemen, kunnen ze intensiever met de gezinnen en huishoudens samenwerken, zijn er minder wisselingen, minder dubbel werk en neemt het vertrouwen toe.

- > Actielijn 3.

Proeftuinen geven aan dat dit ruim een jaar duurt omdat het tijd kost om elkaars functies te leren kennen, mede doordat taal, visie en handelingskader per organisatie verschilt. Gevolg is ook dat in vergelijkbare situaties de veiligheid verschillend wordt getaxeerd en daarop verschillend wordt gehandeld.

- > Actielijn 2, project Ontwikkelen kaders en instrumenten: begrippenkader, handelingskader en risicotaxatie instrument.

Er is veel onduidelijkheid en onzekerheid rondom het mogen en kunnen uitwisselen van gegevens.

- > Actielijn 2, project Ontwikkelen (kaders) voor informatievoorziening.

Wanneer het in een proeftuin spannend, onzeker of onveilig wordt, vervalt iedereen gemakkelijk in oude patronen.

- > Actielijn 1, project Leerlijn cultuurverandering

Door vanuit de perceptie te handelen dat niet het individuele kind wordt beschermd maar het gezin of huishouden waarbinnen onveiligheid speelt en te streven naar het voorkomen of beperken van beschermingsmaatregelen van het individuele kind, richten interventies zich vaak op de volwassenen die de onveiligheid in stand houden.

- > Actielijn 4, project Juridische systeemgerichte interventies, in samenwerking met actielijn 1, cultuurverandering en 2, kaders.

Het zorgvuldig inzichtelijk maken van de opbrengsten van de proeftuinen en de consequenties van de andere manier van werken is niet eenvoudig. Dit moet nog verder ontwikkeld worden.

- > Actielijn 2, project Ontwikkelen sturingsinformatie en betekenisvol meten.

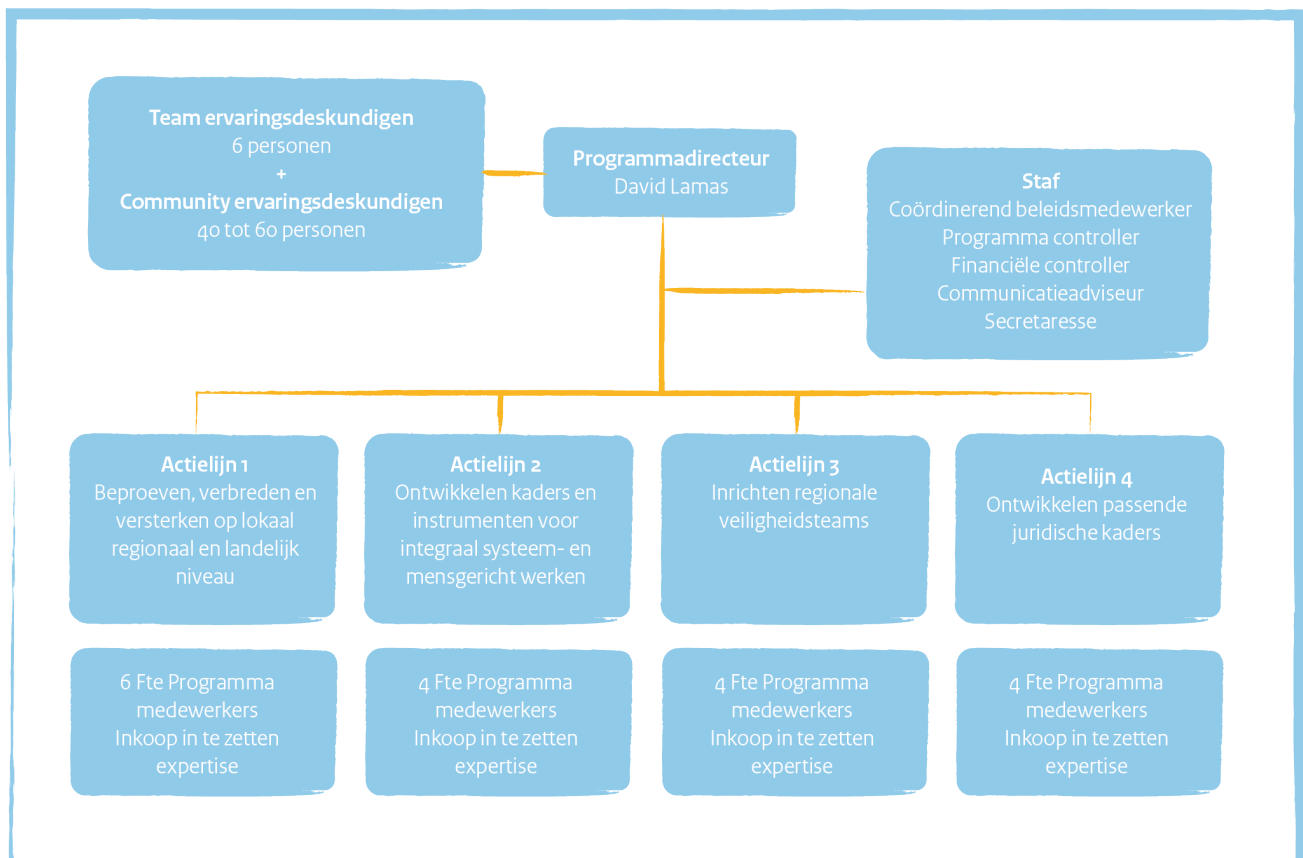
De andere grondhouding en manier van werken lijkt er in de proeftuinen toch al voor te zorgen dat het vertrouwen bij kinderen en volwassenen toeneemt (hangt ook samen met actielijn 4, rechtsbescherming) en er substantieel minder beschermingsmaatregelen worden ingezet. Dit sluit aan op de doelstellingen en ondersteunt de ingezette beweging.

De proeftuinen ervaren echter onduidelijkheid vanuit opdrachtgevers. Dit remt het ontwikkelen. Zij vragen steeds meer om sturing door het programma. Aangegeven wordt onder andere dat de verbinding van professionals met hun moederorganisaties ingewikkeld is, zeker naarmate er langer verschillende werkwijzen naast elkaar bestaan. Dit programmaplan moet daarom ook een impuls geven aan het versterken en versnellen van de beweging.

4. Inrichting van het programma

4.1 Programmamteam

Tweewekelijks is er een groot teamoverleg, een stafoverleg en er is per actielijn een overleg. Het programmamteam bestaat op dit moment uit een twintigtal medewerkers en ziet er schematisch als volgt uit.

Figuur 4.1

4.2 Partnerbetrokkenheid

Het Toekomstscenario is ontwikkeld met betrokkenheid van vele partnerorganisaties, waaronder het Landelijk Netwerk Veilig Thuis, GI's, RvdK, Associatie Wijkteams, Nederlandse GGZ, inspecties, rechtspraak, wetenschappers, pilotlocaties, NJI, professionals, ervaringsdeskundigen en juristen.

De samenwerking met partnerorganisaties en opdrachtgevers is essentieel om het Toekomstscenario verder te brengen en de beoogde resultaten te realiseren. Vanuit de actielijnen en projecten zijn inmiddels verschillende verdiepende vraagstukken geagendeerd. We vormen per vraagstuk coalities met vertegenwoordigers vanuit betrokken partners, opdrachtgevers en het programmateam. De samenstelling van de coalities en het te doorlopen proces zullen per vraagstuk verschillen. De komende periode wordt een proces uitgewerkt voor de wijze waarop de partners per actielijn worden betrokken. Dit proces wordt met de partners afgestemd. Daarnaast sluiten bestuurders van partnerorganisaties in afvaardiging een deel van de tijd aan bij het ambtelijk opdrachtgeversoverleg (AOG) en (om de keer) bij het bestuurlijk overleg met de bewindspersonen en bestuurlijk opdrachtgever namens de VNG (BOG). Partnerorganisaties hebben daarin een adviserende rol.

4.3 Governance en besluitvorming

4.3.1 Opdrachtgeverschap

- De minister voor Rechtsbescherming, de staatssecretaris van VWS en de bestuurlijke opdrachtgever namens de VNG zijn samen de bestuurlijke opdrachtgevers van het programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming.
- Het programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming wordt uitgevoerd onder gedeeld opdrachtgeverschap van ministeries van JenV en VWS en de VNG.
- Beide ministeries zijn stelselverantwoordelijk en hebben daarmee verantwoordelijk voor de besluitvorming over stelselvraagstukken.
- De gemeenten zijn opdrachtgever van diverse partijen in het netwerk van kind- en gezinsbescherming (lokale teams, Veilig Thuis, Gecertificeerde Instellingen).
- Ministerie van JenV is opdrachtgever van RvdK.
- Administratief is het programma ondergebracht bij het ministerie van JenV.
- Jaarlijks wordt het programma en programmaplan herijkt.

4.3.2 Partners in de governance

Gezien de reikwijdte van het programma zijn ook partnerorganisaties onderdeel van de governance structuur. Daarbij maakt het programma onderscheid tussen twee groepen partnerorganisaties.

Eerste ring van betrokken organisaties

De eerste ring bestaat uit de Associatie Wijkteams, Raad voor de Kinderbescherming, Gecertificeerde Instellingen en Landelijk Netwerk Veilig Thuis.

Aandacht gaat uit naar het bespreken van te ontwikkelen vraagstukken, de voortgang van het programma, knelpunten en te nemen besluiten. Daarnaast is van belang om aannames te toetsen en conflicterende standpunten en belangen op de juiste tafel(s) te bespreken en te beslechten.

Vertegenwoordigers van deze organisaties nemen deel aan de voor hen relevante coalities die gevormd worden rondom inhoudelijke vraagstukken. Tegelijkertijd heeft de beweging die het Toekomstscenario voor ogen heeft veel impact op de genoemde organisaties (inhoud, werkwijze, personeel, organisatie, financiën). Het is van belang om de bestuurlijke dilemma's en de inhoudelijke vraagstukken die het Toekomstscenario teweegbrengt in gezamenlijkheid te bespreken voorafgaand aan besluitvorming. Daarom sluiten vertegenwoordigers van deze groep partners met enige regelmaat aan bij het ambtelijk opdrachtgeversoverleg, het bestuurlijk opdrachtgeversoverleg en de brede partnerbijeenvakkomsten.

Bij inhoudelijke vraagstukken zien we drie vormen van betrokkenheid van partners:

- Mede bepalen van de inhoudelijke vraagstukken (gekoppeld aan de actielijnen en de kennis- en leerinfrastructuur).
- Betrokken (in coalities) of via afvaardiging bij de vormgeving van het proces om tot antwoorden, inzichten en of besluitvorming te komen.
- Adviserend aan opdrachtgevers op het moment dat een besluit wordt voorgelegd.

Tweede ring betrokken organisaties

De tweede ring bestaat in elk geval uit gemeenten, de Politie, Nederlandse GGZ, Jeugdzorg Nederland, onderwijs, Rechterlijke Macht, Openbaar Ministerie, 3RO, huisartsen, kennisinstututen, vrouwenopvang, GGD GHOR Nederland, Divosa en Sociaal Werk Nederland.

Vertegenwoordigers van deze organisaties nemen deel aan de coalities die voor hen relevant zijn rondom inhoudelijke vraagstukken. Daarnaast spelen zij een cruciale rol in de beweging richting integraal systeem- en mensgericht werken van het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming. Dit vraagt samenwerken over grenzen van organisaties heen. Het gaat om kinderen en volwassenen, om hun netwerk, om het lokale (wijk)team en afhankelijk van wat er speelt in de thuissituatie, inclusief jeugd- en volwassenhulpverlening, de volwassenen-GGZ en de sociale basis in een wijk. We nodigen deze partnerorganisaties daarom, naast hun deelname aan specifieke coalities, twee keer per jaar uit voor een brede bijeenkomst. We bespreken de voortgang van het programma en de beweging die partners ingezet hebben. Ook worden deze partnerorganisaties via de voortgangsrapportage tussentijds geïnformeerd.

4.3.3 Ervaringsdeskundigheid

Sinds juli 2022 zijn ervaringsdeskundigen onderdeel van het programma Toekomstscenario. Zij hebben de expertise om ruimte te maken voor de ervaringskennis en het perspectief van gezinnen, huishoudens, volwassenen en kinderen en vervullen een belangrijke brugfunctie tussen systeem- en leefwereld, theorie en praktijk, hulpverlening en (cliënt)systeem. Er wordt voortgebouwd op de kennis en ervaring die in het programma Geweld hoort nergens thuis is opgedaan. Door samen te werken met ervaringsdeskundigen wil het programma beter aansluiten bij wat er voor kinderen en volwassenen nodig is. Met als doel dat zij zich uiteindelijk (meer) gezien, gehoord en gesteund voelen en de aanpak beter aansluit op ervaringen.

Ervaringsdeskundigen zijn een gelijkwaardig onderdeel van het programmateam. Daarnaast wordt er een nauwe samenwerking tussen een kernteam van ervaringsdeskundigen en ervaringsdeskundigen in de regio's en proeftuinen opgezet. Ook wordt er om het kernteam heen een tweede schil gecreëerd van ervaringsdeskundige kennis die op basis van expertise wordt betrokken.

De inzet van ervaringsdeskundigen bestaat uit:

1. Gevraagd en ongevraagd advies geven met betrekking tot de ontwikkeling van het programma en de vier basisprincipes gezinsgericht, rechtsbeschermend en transparant, eenvoudig en lerend;
2. Betrekken van kinderen en volwassenen die nu te maken hebben met hulpverlening en/of (jeugd)bescherming;
3. Vertegenwoordigen van de ervaring en de ervaringskennis van de doelgroep en de kern van hun boodschappen aan de overlegtafels;
4. Onderzoeken hoe met communicatie de ervaringen en verhalen van de doelgroep op zowel zorgvuldige als creatieve wijze publiekelijk verteld kunnen worden;
5. Nauwe samenwerking met de regio's en proeftuinen. Hierbij kan gedacht worden aan onder andere (1) het begeleiden van ervaringsdeskundigen in de regio, (2) meedenken over hoe ervaringsdeskundigheid in de regio's/proeftuinen structureel ingezet kan worden met als doel het perspectief van de kinderen en volwassenen constant centraal te stellen en (3) meedenken in hoe ervaringsdeskundigen bij kunnen dragen aan de ondersteuning van gezinnen die te maken krijgen met de regionale veiligheidsteams.

- 6. Borgen van een structurele inzet van professionele ervaringsdeskundigen in de andere werkwijze en kaders daarvoor waarbij de focus ligt op de uitvoering.

4.3.4 Professionals

Ook de inzet van professionals bij de ontwikkeling van het programma is essentieel. Het programma organiseert en coördineert maar denkkracht moet ook van professionals en deskundigen komen. Dit is belangrijk voor kwaliteit, uitvoerbaarheid en draagvlak. Hiervoor zal nog een plan van aanpak worden opgesteld.

4.3.5 Schematische weergave overlegstructuur

Gremium	Frequentie	Partners
Brede Partner-bijeenkomst (bv 24-uurssessie)	2 keer per jaar (Gedeeltelijk met bewindspersonen)	Eerste en tweede ring Ervaringsdeskundigen en projectleiders
Bestuurlijk opdrachtgevers-overleg (BOG)	4 keer per jaar	Eerste ring Om en om aanwezig
Ambtelijk opdrachtgevers-overleg (AOG)	1 keer per 6 weken	Eerste ring Deel van de tijd
Afdelings-hoofdenoverleg	1 keer per 3 weken	
Beleids-overleg (opdrachtgevers en programma-team)	1 keer per week	

4.4 Communicatie

Communicatie speelt een belangrijke rol voor het programma. Zo helpt communicatie om richting te geven: Wat wordt met het Toekomstscenario beoogd? Welke nieuwe taal is hierbij nodig? Hoe draagt het Toekomstscenario bij aan het oplossen van de problemen die nu worden ervaren en op welke wijze kan het een duurzaam alternatief zijn? Het programma brengt het perspectief onder de aandacht, maar laat ook zien wat de urgentie is: waarom is het belangrijk dat op een meer integrale wijze gewerkt wordt – de duwende kracht van beweging. Ook wordt informatie geboden over het proces. Wat gebeurt er nu, wat zijn volgende stappen en wat zijn mijlpalen?

Uitgangspunt is dat zoveel mogelijk live interactie wordt opgezocht, bijvoorbeeld met projectleiders en medewerkers in proeftuinen en regio’s. Er worden gesprekken gevoerd en bijeenkomsten georganiseerd. Ook worden sessies georganiseerd voor overige geïnteresseerden en werkbezoeken van bewindspersonen en bestuurders.

Om een grotere doelgroep van professionals, ambtenaren, onderzoekers etc. te bereiken, wordt gebruik gemaakt van de website ‘voor Jeugd en Gezin’. Daar treft de bezoeker nieuwsberichten, verslagen, interviews, podcasts en video’s. De content wordt onder een brede en groeiende groep geïnteresseerden onder de aandacht gebracht via de nieuwsbrief (1000 abonnees) en LinkedIn (5100 volgers). De content is gevarieerd. Het programma maakt nieuwsartikelen, biedt achtergrondinformatie, verhalen uit de praktijk, handige factsheets en inspirerende podcasts. Ook is er een animatie en een film in documentaire stijl die de gedachte achter het Toekomstscenario belicht.

Bij het produceren van onze informatie en verhalen, werken we samen met deskundigen, onderzoekers en mensen uit de praktijk. Zo is [dit artikel](#)⁸ tot stand gekomen, waarbij 15 misverstanden over het Toekomstscenario worden ontrafeld.

18 <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/toekomstscenario-kind-en-gezinsbescherming/nieuws/2023/01/25/misvattingen-over-het-toekomstscenario-ontrafeld>.

Nieuws

Voorstellen
Daan Stuker: "Ik bewaak de mijlpalen en planningen"

Even voorstellen: Daan Stuker
Sinds 1 april wordt ons team versterkt door Daan Stuker, onze programmacontroller. We stellen hem hier graag aan je voor. Daan als programmacontroller zorgt ik dat de processen binnen het project goed verlopen. Het is mijn taak om planningen en mijlpalen goed te bewaken. Ik weet dat er vanuit het veld behoefte is aan meer inzicht in onze processen: wat zijn we aan het doen, wat gaan we opleveren en wanneer? Ik begrijp die vragen, maar de antwoorden laten nog even op zich wachten." Lees meer >>

"Ik sta direct naast het gezin"
Yesenia Hermelijn, ervaringsdeskundige bij Bijlevend Veilig Amsterdam, vertelt: "Wat ik het moeie vind aan werken volgens het Toekomstscenario, is dat we binnen het team verschillende belangrijke kwaliteiten hebben, maar als hulpverleners naar de cliënten toe één gezicht tonen. Elk gezin is namelijk weer anders en heeft zijn eigen aanpak nodig. In de proeftuin bespreken we de problematiek van een casus binnen het team, en met die adviezen kun je samen de aanpak kiezen die het best bij dát gezin past." Lees meer >>

Nadere differentiatie uithuisplaatsingen
Er is de afgelopen periode veel gezegd en geschreven over uithuisplaatsingen. Daarbij klinkt één belangrijke boodschap door: uithuisplaatsingen moeten zoveel mogelijk worden voorkomen. De beelden over wat uithuisplaatsingen zijn, zijn echter divers. De proeftuin Utrecht(West) gaf Judith van der Zwaan de opdracht om onderzoek te doen naar de nuances van uithuisplaatsingen. Lees meer >>

Zorgvuldig omgaan met persoonsgegevens
De AVG biedt meer ruimte dan vaak wordt gedacht als het gaat om integraal samenwerken en de hiervoor benodigde gegevensverwerkingen. De wijze waarop het huidige stelsel is ingericht faciliteert niet per definitie een integrale aanpak en sturing, deze moet dus worden georganiseerd. Daarover lees je meer in de Handreiking Zorgvuldig omgaan met persoonsgegevens. Lees meer >>

Toekomstscenario op 1SocialDomein.nl
1SocialDomein.nl is een platform dat zich richt op het delen van kennis, informatie en ideeën over verschillende aspecten van het sociaal domein, waaronder jeugdzorg en kinderscherming. Als lid van onze community kan iedereen deelnemen aan discussies en samenwerken met andere experts en belanghebbenden in dit vakgebied. Lees meer >>

Handig: overzicht van juridische vragen
Het beproeven van het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming leidt tot diverse vragen, bijvoorbeeld over de juridische kaders, de toepassing hiervan en wat daarbinnen wel of niet mogelijk is. Om een antwoord te geven op veel van die vragen is een werkdokument ontwikkeld: de Handreiking Juridische vraagstukken en juridische ruimte Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming. Lees meer >>

Website: voordejeugdenhetgezin.nl/toekomstscenario-kind-en-gezinsbescherming

Nieuwsbrief via info@toekomstkindengezin.nl

4.5 Financiën

De begroting van het programmaplan is als volgt opgebouwd:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2023	2024	2025
Personele capaciteit	2.171	1.800	1.800
Overige programmakosten	629	1.000	1.000
Proeftuinen en actielijnen	10.000	10.000	10.000
Totaal	12.800	12.800	12.800

De gelden voor de elf proeftuinen, het inrichten van de regionale veiligheidsteams en de overige actielijnen zijn middelen uit het Coalitieakkoord. De middelen voor het personeel betreffen interne en externe medewerkers en de inzet van 7 medewerkers vanuit de 3 opdrachtgevende partijen: VNG, VWS en J&V. De overige programmakosten betreffen communicatiemiddelen, onderzoek, inzet ervaringsdeskundigen, zaalhuur etc. De personele en programmakosten worden gedekt door de verkregen POK-middelen.

Over de definitieve verdeling over deze 3 posten van het geormerkte budget ad € 12,8 mln. voor 2024 en 2025 vinden nog gesprekken plaats binnen het programmteam. Gedacht wordt aan een verdeling op basis van de 4 actielijnen, overkoepelende projecten zoals de kennis- en leerinfrastructuur en overige programmakosten niet-zijnde personeel.

5. Raakvlakken met andere programma's

De ontwikkeling van het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming is onderdeel van een bredere transformatie waar systeemgericht kijken en interveniëren onderschreven wordt. Het sluit aan bij de praktijk van diverse lopende landelijke

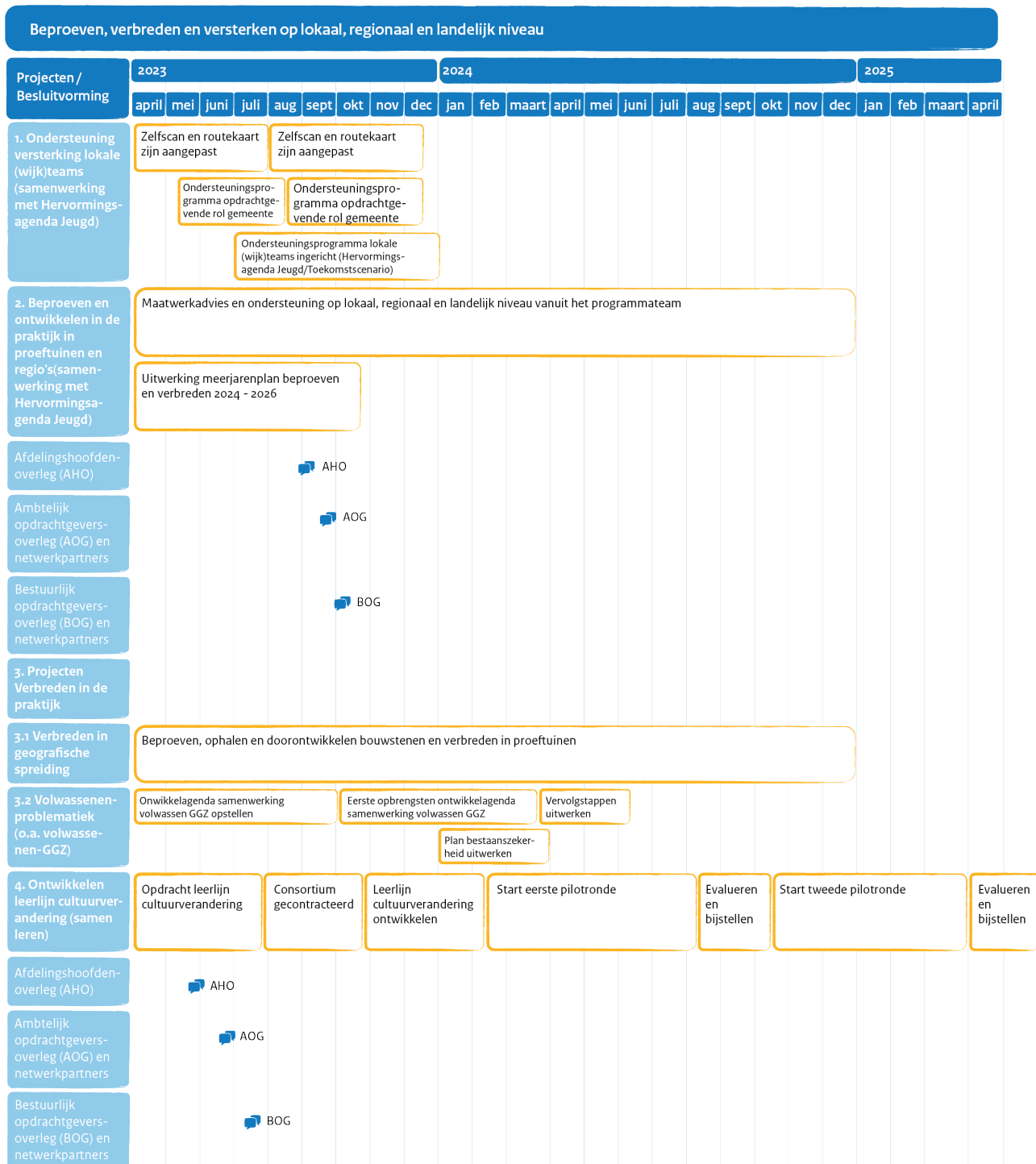
programma's en bouwt voort op afgeronde programma's. Het programma heeft raakvlakken met de volgende (afgeronde) programma's:

Belangrijkste afhankelijkheden Naam programma/project	Doel
<p>Hervormingsagenda Jeugd</p>	<p>Voor onze jeugdigen en gezinnen is betere en tijdige hulp en ondersteuning beschikbaar, op de juiste plek en wanneer dit nodig is, binnen beheersbaar en daarmee duurzaam financieel houdbaar stelsel.</p> <p>Afhankelijkheid: zie het project Ondersteunen versterking lokale (wijk)teams voor een korte toelichting.</p>
<p>Ontwikkelagenda Veiligheid Voorop (van het Netwerk Zorg-Straf, het samenwerkingsverband OM, Politie, RvdK, 3RO en VT)</p>	<p>De justitieorganisaties en Veilig Thuis zijn verenigd in het netwerk zorg- straf, dat zich sterk maakt voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Veiligheid Voorop is voor de partijen daarbij de leidraad: ze werken eerst samen aan de directe veiligheid en daarna aan risico-gestuurde en vervolgens herstelgerichte zorg en doen waar nodig samen onderzoek naar de feiten. In de ontwikkelagenda Veiligheid Voorop! worden verschillende verbeteracties beschreven. Organisaties werken over hun eigen organisatiegrenzen heen en doen wat nodig is in de loop van de zaak en denken vanuit de betrokkenen en gezinnen. Door deze samenwerking wordt een beweging gemaakt naar de voorkant om instroom in (zwaardere) zorg en hulpverlening te beperken. Deze vroegtijdige samenwerking heeft laten zien dat de kans op herhaling en escalaties afneemt. Daarom sluit het programma Toekomstscenario aan op deze samenwerking en wordt deze waar nodig gezamenlijk verder ontwikkeld.</p>
<p>Geweld Hoort Nergens Thuis (programma aanpak HGKM 2018-2022)</p>	<p>Kindermishandeling en huiselijk geweld bestrijden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geweld in afhankelijkheidsrelaties eerder en beter in beeld krijgen • Geweld in afhankelijkheidsrelaties stoppen en duurzaam oplossen • Specifieke doelgroepen <p>Afhankelijkheid: het programma Geweld Hoort Nergens Thuis is beëindigd en vervlochten met het programma Toekomstscenario.</p> <p>Er is ook een verbinding met de aanpak gendergerelateerd geweld. Deze aanpak wordt nu opgesteld.</p>

Overige afhankelijkheden Naam programma/project	Doel
Programma continuïteit Gecertificeerde Instellingen <ul style="list-style-type: none"> • <i>werkdruk en monitoring</i> • <i>bekostiging en sturing</i> 	Verbeteren continuïteit jeugdbescherming Afhankelijkheid: Het programma continuïteit GI stelt vooral eisen aan het tempo van programma TS. Hoe langer we werken met 2 systemen naast elkaar, hoe langer we dubbele kos-ten hebben. Gemeenten kunnen dat niet veel langer dragen.
Meerjarenuitvoeringsagenda Landelijk Netwerk Veilig Thuis	Kwaliteitsimpuls. Verbeteren governance en uitvoering 25 Veilig Thuis-organisaties
Doorbraakaanpak Gecertificeerde Instellingen	De doorbraakaanpak houdt in dat gemeenten de regie nemen om met de lokale teams, zorgaanbieders en gecertificeerde instellingen (GI's) per kind maatwerk te bieden om tot een oplossing te komen, zodat kinderen met een gerechtelijke maatregel tijdige jeugdbescherming/jeugdreclassering krijgen en waar nodig passende jeugdhulp.
Reflectietraject Kinderrechters	Identificatie van knelpunten
Rechtsbescherming JB	Rechtsbescherming verbeteren in het gedwongen kader
Professionals voor Maatwerk Multiproblematiek (PMM)	Ondersteuning voor professionals van gemeenten en landelijke uitvoeringorganisaties om het bieden van maatwerk beter mogelijk te maken en te leren van casuïstiek (o.a. via Landelijk Loket Multiproblematiek)
Scheiden zonder Schade	Scheidingen uit Jeugdbescherming halen en andere expertise inzetten Afhankelijkheid: Het programma Scheiden zonder Schade is beëindigd. De opbrengsten worden geïncorporeerd in de werkwijze die binnen het programma Toekomstscenario verder wordt ontwikkeld.
Brede Preventieaanpak Jeugdcriminaliteit	Meer verbinding met sociaal domein om Jeugdcriminaliteit te vermijden

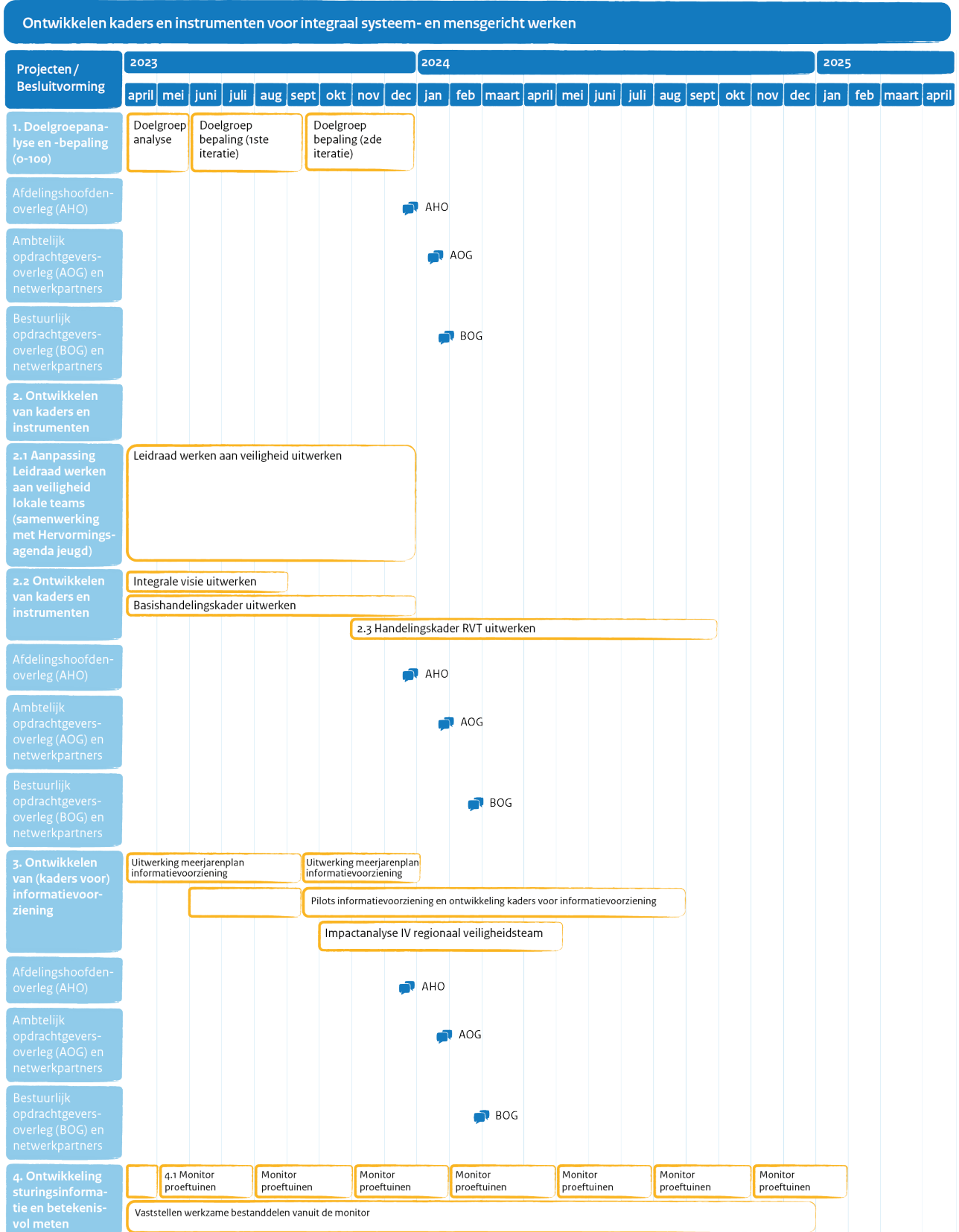
6. Bijlage 1

Planning Actielijn 1

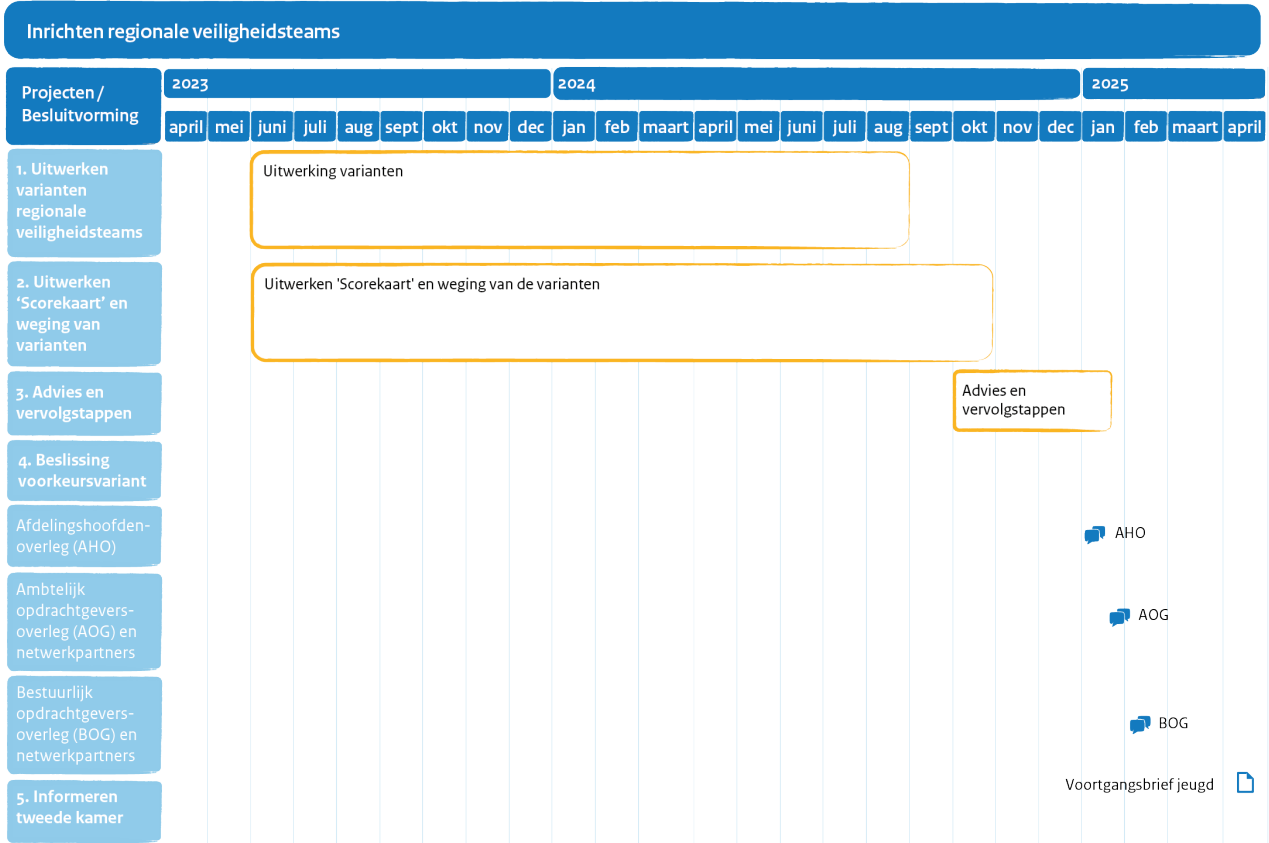

AOH: afdelingshoofdenoverleg. AOG: ambtelijk opdrachtgeversoverleg. BOG: het bestuurlijk overleg met de bewindspersonen en bestuurlijk opdrachtgever namens de VNG.

Planning Actielijn 2

Planning Actielijn 3

Planning Actielijn 4

Ontwikkelen passende juridisch kaders																																																				
Projecten / Besluitvorming	2023												2024												2025																											
	april	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec	jan	feb	maart	april	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec	jan	feb	maart	april																											
1. Commissie Rechtsbescherming en Rechtsstatelijkheid	Commissie Rechtsbescherming en Rechtsstatelijkheid rechtsbescherming stelt een advies op																																																			
2. Wetgeving en experimenteer-ruimte proeftuinen en regio's	Planvorming	Tijdelijke en definitieve wetgeving uitwerken																																																		
Afdelingshoofden-overleg (AHO)	 AHO																																																			
Ambtelijk opdrachtgevers-overleg (AOG) en netwerkpartners																																																				
Bestuurlijk opdrachtgevers-overleg (BOG) en netwerkpartners																																																				
3. Rechtsbescherming en rechtspositie kinderen, volwassenen en professionals	Uitwerken werkzame elementen voor voldoende rechtsbescherming																																																			
	Uitwerking klachtenprocedure en toestemmings-verlening (proeftuinen/beproevende regio's)																																																			
4. Juridische systeemgerichte interventies	Eerste opbrengst werkgroep juridische systeemgerichte interventies																																																			
	Met netwerk van juristen juridische vraagstukken en wettelijke knelpunten vanuit de proeftuinen bespreken en de (door)ontwikkeling van juridische systeemgerichte interventies																																																			
	Instrumentarium en samenwerking straf en zorg onder de aandacht brengen en waar nodig nieuwe instrumenten ontwikkelen																																																			

7. Bijlage 2: Korte begrippenlijst

Binnen het programma wordt gewerkt aan een uitgebreide begrippenlijst.

Gezin

CBS-definitie (1. Inleiding (cbs.nl)) van 'gezin':

De rijksoverheid hanteert sinds 1996 de volgende definitie voor gezin: "Elk leefverband van één of meer volwassenen die verantwoordelijkheid dragen voor de verzorging en opvoeding van één of meer kinderen (VWS, 1996)". Deze definitie sluit aan bij het beeld dat Nederlanders hebben van een 'gezin' (Distelbrink, Lucassen en Hooghiemstra, 2005). Een belangrijk criterium om een samenlevingsvorm een gezin te noemen is de aanwezigheid van kinderen. Echter, achter deze definitie van gezin gaat een steeds grotere verscheidenheid aan gezinnen schuil.

Huishouden

CBS-interpretatie van 'huishouden':

Leefverband met of zonder kinderen.

Een huishouden bestaat uit leden die alle leeftijden kunnen hebben (0-100).

Thuisituatie

Definitie van 'thuisituatie' uit woordenboek:

Privéomstandigheden, huiselijke omstandigheden.

Dit begrip heeft ook een verbinding met 'huishouden' en daarmee met 'gezin'. Dit hebben we als basis genomen voor de formulering van de maatschappelijke opgave en doelstellingen.

Hieraan koppelen we:

- Gezonde en veilige thuisituatie.
- Bedreiging van een gezonde en veilige thuisituatie. Dit omvat ook preventie.
- Ernstige bedreiging van een gezonde en veilige thuisituatie. Dit omvat ook ontwikkelingsbedreiging.

Proeftuin

Een proeftuin bestaat uit één of meerdere lokale teams en regionale veiligheidsteams inclusief de sturing en ondersteuning.

8. Bijlage 3: Uitgangspunten bij het concretiseren van het toekomstbeeld

8.1 Maatschappelijke context

De geschetste problematiek en de verandering die nodig is, staat niet los van een bredere transformatie binnen het sociaal domein. De veranderingen op het gebied van kind- en gezinsbescherming spelen zich af binnen de context van maatschappelijke ontwikkelingen:

- Migratie, integratie en diversiteit;
- Scheidingen en kinderen in gebroken/samengestelde gezinnen;
- Verzwakken van sociale structuren in de samenleving;
- Invloed van digitalisering en sociale media, zeker op jongeren;
- Financiële kwetsbaarheid en onzekerheid op de arbeidsmarkt;
- Krapte op het gebied van huisvesting;
- Nadruk op zelfredzaamheid en participatie voor burgers;
- Complexiteit van wet- en regelgeving en juridisering;
- Veranderende ideeën over welzijn en geluk en de rol van de overheid hierin;
- (Toenemende) kloof tussen 'arm en rijk' / randstad en andere provincies.

Wat aan burgers wordt overgelaten – eventueel met de juiste ondersteuning – en wanneer overheidsingrijpen gerechtvaardigd is, zijn uiteindelijk onderwerpen van een maatschappelijk

en politiek debat. Dit debat resulteert in normering van de maatschappelijke opgave. Zorgvuldig keuzes maken in tijden van schaarste, daar gaat het om. De overheid heeft een belangrijke rol in het sturen van waaraan we tijd, aandacht en ruimte besteden.¹⁹ Tijd voor elkaar, oprechte aandacht en een veilige thuissituatie zijn belangrijke speerpunten van deze beweging.

8.2 Basisprincipes

Bij de concretisering van het toekomstbeeld worden de volgende vier basisprincipes gebruikt: gezinsgericht, rechtsbeschermend & transparant, eenvoudig, lerend. Deze worden uitgebreid toegelicht in het Toekomstscenario. Het programma betreft voor een deel beleidsontwikkeling. Hierbij wordt het nieuwe Beleidskompas gebruikt.²⁰

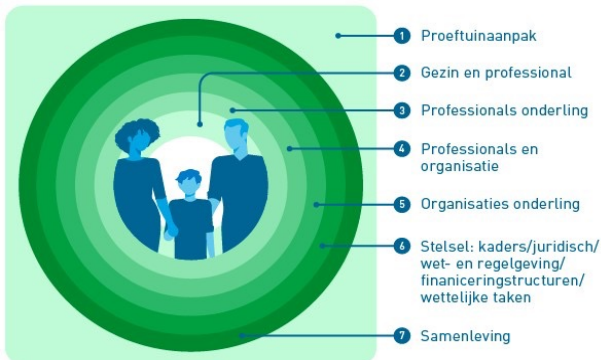
8.3 Hypothese

De hypothese is dat een transformatie pas te realiseren is als op alle niveaus (primair proces, organisatie en ketensamenwerking en toezicht) de verandering is opgebouwd vanuit de aard van het werken met gezinnen aan veiligheid.²¹ In het Athena evaluatierapport van de pilots is dit in het volgende plaatje weergegeven.

¹⁹ <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2023/03/30/essay-50-jaar-sociaal-en-cultureel-planbureau>.

²⁰ <https://www.kcbr.nl/beleid-en-regelgeving-ontwikkelen/beleidskompas>.

²¹ Zie *Een lerende evaluatie van 6 pilots jeugdbescherming*, 2020, VU Athena.

8.4 Integraal systeem- en mensgericht werken

Bij integraal systeem- en mensgericht werken zijn uitgangspunten onder andere dat:

- een brede blik en mensgerichte houding van belang is om kinderen en volwassenen te helpen en ondersteunen bij problematiek in hun thuissituatie;
- de benodigde hulp en ondersteuning in samenspraak en met instemming van de betrokkenen wordt ingezet en dat de betrokken kinderen en volwassenen hierbij de regie en zeggenschap over hun eigen leven houden;
- als er minderjarige kinderen betrokken zijn, de ouders als eerste verantwoordelijk zijn om de voorwaarden te scheppen voor een optimale ontwikkeling van hun kinderen;
- het hebben van een steunend netwerk een beschermende factor is voor kinderen en volwassenen;
- de privacy van de betrokkenen wordt gerespecteerd en een zorgvuldige verwerking van persoonsgegevens wordt gewaarborgd.
- als de professionele inschatting is dat de inzet van hulp en ondersteuning op basis van deze uitgangspunten niet of onvoldoende leidt tot een veilige thuissituatie, dan heeft de overheid de positieve verplichting om beschermende maatregelen te treffen. Welke beschermende maatregelen kunnen worden ingezet is in de wet bepaald. Ook is bepaald wat hierbij de procedure is en welke rechtswaarborgen er zijn voor de betrokkenen. Voor de betrokken kinderen en volwassenen is duidelijke en toegankelijke informatie hierover beschikbaar.

8.5 Kernelementen bescherming kwetsbare kinderen

Kernelementen bij de bescherming van kwetsbare kinderen zijn:²²

- heldere visie op veiligheid en bescherming;
- accepteer – gegeven de diffusie - dat de onveiligheid vaak niet goed te objectiveren is en focus op de realiteit van de zorgen;
- zorg voor een zo eenvoudig mogelijke vormgeving van de kerntaken van jeugdbescherming en stel daarbij de leefwereld van het gezin centraal;
- zet een lerende aanpak centraal;
- werkzame elementen in de inhoudelijke aanpak;
- zorg voor een echte dialoog met ouders en jeugdigen met voldoende rechtsbescherming;
- maak gebruik van kennis over werkzame elementen;
- kennis over wat werkt in de veranderaanpak;
- zorg voor ondersteunende lerende organisaties en systemen en passend leiderschap.

22

Kernelementen bescherming kwetsbare kinderen: wat biedt het toekomstscenario? Position paper op verzoek van de Raad voor Strafrechttoepassing en Jeugdbescherming, Nederlands Jeugdinstituut, 22 april 2021.

Toekomstscenario
kind- en gezinsbescherming

Meer informatie:

E-mail: info@toekomstkindengezin.nl

Website: <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/programmas/toekomstscenario-kind-en-gezinsbescherming>

Dit is een uitgave van

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Juli 2023

Programmaplan
Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming